ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Με θέμα:

«Η ΘΕΩΡΙΑ “UNWILLING” or “UNABLE”»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΕΛΕΝΗ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ (ΑΜ 2855/2017)

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΟΜΟΤΗΝΗ, ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. Εισαγωγικές παρατηρήσεις 4

Β. Δίκαιο Χρήσης Βίας 6

1. Ο κανόνας απαγόρευσης της χρήσης βίας 7

Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών 7

2. Οι εξαιρέσεις του κανόνα απαγόρευσης χρήσης βίας. 9

i. Το άρθρο 51 του Χάρτη ΗΕ και το δικαίωμα της άμυνας κατά 'non- state actors' 9

ii. Η εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας για χρήση βίας 14

3. Οι μη κρατικοί δρώντες ή οντότητες 14

Γ. Η θεωρία unable-unwilling 18

1. Το επεισόδιο του πλοίου Caroline 18

2. Η δημιουργία του δόγματος μη πρόθυμου- μη ικανού κράτους (unwilling-unable) 19

3. Η υποχρέωση προσήκουσας επιμέλειας 23

4. Έννοια μη πρόθυμου και μη ικανού κράτους 24

i. Περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν εφαρμόζεται το δόγμα unwilling unable 24

ii. Το ζήτημα της αναζήτησης της συναίνεσης του κράτους φιλοξενίας 24

iii. Μη πρόθυμο ή/και μη ικανό; 25

iv. Μη ικανό κράτος 26

v. Μη πρόθυμο κράτος 26

vi. Προτεινόμενα κριτήρια εφαρμογής του Δόγματος unwilling unable 27

5. Το ζήτημα της παραβίασης της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους-φιλοξενίας 29

6. Ο έλεγχος της ύπαρξης σαφούς Opinio Juris για τη θεωρία Unable/ Unwilling

34

i. Συριακός πόλεμος 34

ii. Κράτη που υιοθέτησαν τη θεωρία 35

iii. Κράτη που δεν υιοθέτησαν άμεσα τη θεωρία 39

iv. Κράτη που αντιτάχθηκαν στην εφαρμογή της θεωρίας 40

Δ. Αντί επιλόγου 42

Ε. Βιβλιογραφία 43

ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

α: Άρθρο

Βλ: Βλέπε

ΔΔ: Διεθνές Δικαστήριο

ΗΕ: Ηνωμένα Έθνη

ΗΒ: Ηνωμένο Βασίλειο

ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ΙΚ: Ισλαμικό Κράτος

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΣΑ: Συμβούλιο Ασφαλείας

σελ: Σελίδα

σημ: σημείωση

DRC: Democratic Republic of Congo

ICJ: International Court of Justice

ICISS: International Commission on Intervention and State Sovereignty

ISIL: Islamic State of Iraq and the Levant

ISIS: Islamic State of Iraq and Syria

NAM: Non Aligned Movement

NATO: North Atlantic Treaty Organisation

NSA: Non State Actor

VNSA: Violent Non State Actor

para: Paragraph

Res: Resolution

SC: Security Council

UN: United Nation

Α. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Οι τάσεις συσπείρωσης ατόμων γύρω από μια ιδεολογία και η επιδίωξη εξαναγκαστικής επιβολής της μέσω της άσκησης βίας δεν αποτελούν σύγχρονο φαινόμενο[1]. Η σύγχρονη τρομοκρατία, ωστόσο, στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης της διεθνούς κοινωνίας έχει λάβει μια εξαιρετικά πολυδιάστατη μορφή. Η νέο-τρομοκρατία παρουσιάζει έντονη πολυπλοκότητα και πολυδιάσπαση. Σε αυτό το γεγονός έχει συντελέσει τόσο η επέκταση των χρησιμοποιούμενων μέσων όσο και η ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη καθώς διευρύνουν τα περιθώρια ανάπτυξης σημαντικών υπερεθνικών χτυπημάτων μέσω της κυβερνοτρομοκρατίας και καθιστούν εξαιρετικά δυσχερή την αντιμετώπιση φαινομένου.

Το νέο στοιχείο του σύγχρονου φαινομένου της τρομοκρατίας είναι ο διασυνοριακός χαρακτήρας των ενόπλων οργανώσεων. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι τρομοκρατικές ομάδες δραστηριοποιούνται σε περισσότερα του ενός κράτη, ωστόσο, δεν συνδέονται αλλά ούτε ελέγχονται από αυτά. Κατά συνέπεια, οι παράνομες πράξεις τους δεν μπορούν να αποδοθούν σε κρατικές οντότητες. Μια επιπλέον διαφορά της νέο-τρομοκρατίας συνιστά ότι οι επιθέσεις που εξαπολύονται δεν συνιστούν απειλή για ένα μόνο κράτος αλλά για περισσότερα. Οι σύγχρονες διασυνοριακές τρομοκρατικές ένοπλες ομάδες δεν εντοπίζονται εύκολα, δεν λογοδοτούν και δεν βρίσκονται πίσω από οργανωμένα κράτη, όπως ειπώθηκε. Είναι ομάδες με υψηλό βαθμό οργανωτικής δομής και ιεραρχίας που αναπτύσσουν ακόμη και παράνομη εμπορική δραστηριότητα[2] προκειμένου να εξασφαλίσουν τα αναγκαία κεφάλαια για την επίτευξη των σκοπών τους. Με αυτό τον τρόπο καταφέρνουν να διενεργούν χτυπήματα υπερεθνικού χαρακτήρα με τη βοήθεια θυλάκων τους οι οποίοι βρίσκονται διάσπαρτοι σε

---

[1] Ήδη από τον 7ο αιώνα, η λατρεία της θεάς του τρόμου Kali στην Ινδία οδήγησε τους 'Thugs' σε τελετουργικές ανθρωποκτονίες, τρομοκρατώντας την Ινδία μέχρι την εξάρθρωσή τους στα μέσα του 19ου αιώνα. Υπολογίζεται ότι οι απώλειες από την εν λόγω ομάδα σε διάστημα 12 αιώνων αγγίζουν το 1.000.000 άτομα. Αντίστοιχα, την περίοδο 1090-1272 στα εδάφη της Συρίας η τρομοκρατική δράση της ριζοσπαστικής αιρετικής σέχτας του Shi'a Ismaili στράφηκε κατά των χριστιανών της περιοχής. Μέχρι συνεπώς το 19ο αιώνα θα μπορούσαμε να πούμε, πως η θρησκεία απετέλεσε τον κύριο παράγοντα ανάπτυξης τρομοκρατικής δράσης, όπως επισημαίνει και ο Rapoport. Αργότερα, τον 20ο αιώνα η διαδικασία της αποαποικιοποίησης και η ανάπτυξη αντιαποικιακών και ριζοσπαστικών κινημάτων διευκόλυναν την ανάπτυξη εθνικιστικών οργανώσεων, που σε κάποιες των περιπτώσεων κατέληξαν σε τρομοκρατική δράση. Βλ: David. C. Rapoport, 'Fear and Trembling: Terrorism in Three Religious traditions', American Political Science Review, vol. 78, no3, 1984, «The Holly Terror», σελ. 659, Βλ: Χαράλαμπος Δημόπουλος, 'Παγκοσμιοποίηση και Τρομοκρατία', Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σελ.30-33. Ιστορικά φαίνεται οι πρώτες τρομοκρατίες πράξεις αποδόθηκαν για πρώτη φορά στος ασασίνους (ισμαηλιτική αίρεση Νιζάρι) μια πολιτικο θρησκευτική ισλαμική αίρεση στη Μέση Ανατολή του 11ου-13ου αιώνα. Στις τρομοκρατικές αυτές πράξεις περιλαμβάνονται ανατινάξεις, πειρατείες, ομηρίες, φόνοι, δολοφονίες, εμπρησμοί κα. Βλ όμως Cook, D. Ismaili Assassins as Early Terrorists?. In The Oxford Handbook of the History of Terrorism.

[2] Βλ. Η χρηματοδότηση του ISIS μέσω παράνομων εμπορικών δραστηριοτήτων. Πηγή: BBC: http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27838034 .

περισσότερα του ενός κράτη. Αυτό ακριβώς το στοιχείο δυσχεραίνει κατά πολύ την αντιμετώπισή τους με βάση το υπάρχον νομικό εθνικό και διεθνές πλαίσιο.

Η κατάσταση τις τελευταίες δεκαετίες έχει ενταθεί ιδίως μετά την εμφάνιση του Ισλαμικού Κράτους (ISIS) που ασκεί σημαντικό έλεγχο σε περιοχές που βρίσκονται σε περισσότερες από μια χώρες της Μέσης Ανατολής. Το Ισλαμικό Κράτος (ISIS), όχι άδικα, θεωρείται η μεγαλύτερη παγκόσμια τρομοκρατική απειλή των τελευταίων ετών. Η σαλαφιστική- τζιχαντιστική αυτή οργάνωση βασίζεται σε φονταμενταλιστικές ερμηνείες του Σουνιτικού Ισλάμ και έχει επεκτείνει τη σφαίρα επιρροής της σε αρκετές χώρες. Ο ISIS μέσω διαφόρων τρομοκρατικών πρακτικών διαδίδει τη φονταμενταλιστική τζιχαντιστική ιδεολογία κηρύσσοντας πόλεμο κατά των απίστων. Βασική του επιδίωξη είναι η δημιουργία νέου Κράτους μέσω της απόσχισης εδαφών άλλων Κρατών[3]. Τον Ιούνιο του 2014, μάλιστα, άλλαξε το όνομά του σε Ισλαμικό κράτος και κήρυξε μονομερώς την ίδρυση χαλιφάτου, σε μια έκταση που συμπεριλαμβάνει περιοχές της Συρίας και του Ιράκ, ορίζοντας στη θέση του «χαλίφη» και «ηγέτη των απανταχού μουσουλμάνων» τον επικεφαλής του, Αμπού Μπακρ αλ-Μπαγκντάντι (γνωστό έκτοτε ως «Χαλίφη Ιμπραήμ»)[4].

Προκειμένου να επιτύχει τους σκοπούς του και να πραγματοποιήσει τις επιχειρήσεις του το ISIS έχει δημιουργήσει νέες γενιές τζιχαντιστών οι οποίοι προέρχονται και από χώρες της Δύσης. Ανάμεσα σε αυτούς βρίσκονται μάλιστα γυναίκες και ανήλικοι. Υπολογίζεται ότι τον Ιούλιο του 2018 ο αριθμός των Δυτικών ξένων μαχητών και πολιτών που είχαν προσχωρήσει στο ISIS ανέρχονταν σε 41.490 άτομα, με 4.761 από αυτούς να είναι γυναίκες και 4.640 ανήλικοι[5].

Επίσης, εδώ και δεκαετίες οργανώσεις όπως η Αλ Κάιντα που δραστηριοποιείται στο Πακιστάν και Αφγανιστάν με παρακλάδια και σε γειτονικές χώρες, η Boko Haram της Νιγηρίας η Jemaah Islamiya της Ινδονησίας κ.α. συνιστούν απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια[6]. Την τελευταία δεκαετία μάλιστα παρατηρείται μια αύξηση των τρομοκρατικών χτυπημάτων με «τυφλό» χαρακτήρα σε χώρες της Ευρώπης[7].

---

[3] Κ. Αντωνόπουλος, «Το φαινόμενο ISIS (Οργάνωση του Ισλαμικού Κράτους): νέα πρόκληση για τα Ηνωμένα Έθνη», στο Χ. Δίπλα (Επιμ. Έκδ.), Τα Ηνωμένα Έθνη και οι νέες προκλήσεις στο διεθνές στερέωμα - Διεθνής Ειρήνη και Ασφάλεια, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Βιώσιμη Ανάπτυξη, (Εκδόσεις Σάκκουλα, 2018) 90.

[4] Βλ. Πηγή: BBC: https://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-28082962

[5] G.Ulas, Female Radicalisation: Why do Women join ISIS? σε https://blogs.lse.ac.uk/mec/2019/08/15/female-radicalisation-why-do-women-join-isis/, Perešin, A. (2018). Why Women from the West are Joining ISIS. International Annals of Criminology, 56(1-2), 32-42. doi:10.1017/cri.2018.1

[6] Μαρία-Ντανιέλλα Μαρούδα, Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, εκδόσεις Σιδέρης, 2005, σελ.208 επ.

[7] Βλ. EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2017 https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2017, https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_terrorist_incidents_linked_to_ISIL

Ο γνωστός πλέον σε όλους ως «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας»[8] αποτελεί τον καταλύτη των εξελίξεων. Πολλά κράτη χρησιμοποιούν το επιχείρημα αυτό προκειμένου να τη επιτύχουν τη χαλάρωση των νομικών περιορισμών αναφορικά με τη χρήση βίας. Το ζήτημα που θα απασχολήσει την παρούσα εργασία είναι η θεωρία μη πρόθυμου, μη ισχυρού (ικανού) ή αλλιώς unwilling unable η οποία πρωτοεμφανίστηκε τη δεκαετία του 1970 και επανέρχεται με μεγαλύτερη ένταση στις μέρες μας ειδικά στα πλαίσια των ενόπλων συγκρούσεων που μαίνονται στα Συριακά εδάφη. Η θεωρία αυτή επιχειρεί να αποτελέσει τη δικαιολογητική βάση της χρήσης ένοπλης βίας από ένα κράτος εναντίον ένοπλων ομάδων που βρίσκονται στην επικράτεια ενός τρίτου κράτους.

Η θεωρία μη πρόθυμου μη ικανού κράτους έχει χρησιμοποιηθεί ήδη από περισσότερα τους ενός κράτη προκειμένου να αιτιολογήσουν επιθέσεις εναντίον ενόπλων ομάδων (non state actors) σε εδάφη τρίτων κρατών (κρατών-φιλοξενίας). Όπως θα δούμε, ωστόσο, στην παρούσα εργασία δεν γίνεται (τουλάχιστον όχι ακόμη) ευρέως αποδεκτή από την επιστημονική κοινότητα αλλά και τη μεγάλη πλειοψηφία των κρατών μελών του ΟΗΕ. Αυτό δεν μας εκπλήσσει καθώς η θεωρία αυτή επιχειρεί μεν να δώσει απαντήσεις αλλά ταυτόχρονα εγείρει σημαντικά ζητήματα σε σχέση ιδίως με την παραβίαση της εδαφικής κυριαρχίας και της πολιτικής ανεξαρτησίας του κράτους φιλοξενίας (host state). Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι η αποδοχή της θα οδηγούσε σε αναδιαμόρφωση του δικαίου χρήσης βίας και ιδίως του άρθρου 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, κάτι που όπως φαίνεται τα κράτη δεν είναι πρόθυμα να κάνουν. Η Συριακή υπόθεση μάλιστα, στην οποία θα αναφερθούμε εκτενώς στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, επιβεβαίωσε την απροθυμία πολλών κρατών μελών του ΟΗΕ να επικαλεστούν τη θεωρία αυτή. Είναι αδιαμφισβήτητο, επομένως, ότι η θεωρία unwilling unable δεν έχει λάβει ακόμη επαρκή υποστήριξη.

Β. Δίκαιο Χρήσης Βίας

[8] Το ψήφισμα 1368/2001 του Συμβουλίου Ασφαλείας καταδίκασε τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου και κάλεσε τα κράτη να συνεργαστούν ενισχύοντας τη διεθνή δράση κατά της τρομοκρατίας.

1. Ο κανόνας απαγόρευσης της χρήσης βίας

Οι πρώτες προσπάθειες ρύθμισης της χρήσης ένοπλης βίας μεταξύ κοινωνικών ομάδων, πολιτειών ή κρατών αποτελούν φαινόμενο ταυτόχρονο με την εμφάνιση του ανθρώπινου γένους.

Στις μέρες μας παρά την ύπαρξη ρυθμιστικού πλαισίου στο επίπεδο του διεθνούς δικαίου εξακολουθούν να εγείρονται ζητήματα σε σχέση με τη νομιμότητα ή μη της χρήσης ένοπλης βίας ιδίως στις περιπτώσεις των μη κρατικών δρώντων. Ένα από τα σημαντικότερα ερωτήματα που τίθενται αφορά στο δικαίωμα εξωεδαφικής άμυνας του κράτους θύματος. Στο σημείο αυτό θα ήταν χρήσιμο να αναλύσουμε σύντομα κάποιες βασικές έννοιες που αναφέρονται στο δίκαιο χρήσης βίας οι οποίες θα μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε πληρέστερα τις προκλήσεις που γεννώνται και τα ζητήματα στα οποία καλείται να δώσει λύση η θεωρία unwilling unable.

Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών

Ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών του 1945 θεσπίστηκε στο τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου με στόχο «να προστατεύσει τις επερχόμενες γενιές από τη μάστιγα του πολέμου[9] ». Μία εκ των θεμελιωδέστερων διατάξεων του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών είναι το Άρθρο 2 (4)[10] στο οποίο εδράζεται ο κανόνας της απαγόρευσης της χρήσης βίας. Με βάση την ως άνω διάταξη «τα κράτη θα πρέπει να απέχουν στις διεθνείς τους σχέσεις από την απειλή ή χρήση βίας κατά της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας άλλου κράτους ή με οποιονδήποτε τρόπο ασυμβίβαστο με τους σκοπούς των ΗΕ[11]».

Όπως έκρινε το Διεθνές Δικαστήριο (ΔΔ) στην Υπόθεση Στρατιωτικές και Παραστρατιωτικές οργανώσεις εντός και εναντίον της Νικαράγουα (Νικαράγουα κατά ΗΠΑ) ο κανόνας αυτός αποτελεί παράλληλα κανόνα εθιμικού δικαίου και κανόνα αναγκαστικού

---

[9] Βλ. προοίμιο του Χάρτη Ηνωμένων Εθνών σε https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4c10af9a2

[10] Άρθρο 2. Ο Οργανισμός και τα μέλη του, κατά την επιδίωξη των Σκοπών που αναφέρονται στο Άρθρο 1, θα ενεργούν σύμφωνα με τις παρακάτω Αρχές: 4. Όλα τα Μέλη στις διεθνείς τους σχέσεις θα απέχουν από την απειλή ή τη χρήση βίας, που εκδηλώνεται εναντίον της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας οποιουδήποτε κράτους είτε με οποιαδήποτε άλλη ενέργεια ασυμβίβαστη προς τους Σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών.https://unric.org/el/%CF%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%BF%CE%B7%CE%B5/

[11] Charter of the United Nations': https://legal.un.org/repertory/art2.shtml

δικαίου (jus cogens)[12][13] δηλαδή, δεν επιτρέπεται η αναστολή του με ξεχωριστή συμφωνία μεταξύ δύο ή περισσοτέρων Κρατών[14].

Ένα σημαντικό ερώτημα είναι ποιο είδος βίας απαγορεύεται σύμφωνα με τον κανόνα της απαγόρευσης της χρήσης βίας. Η κρατούσα θεωρία υποστηρίζει ότι απαγορεύεται μόνο η ένοπλη κι όχι η οικονομική ή πολιτική βία. Η άποψη αυτή υποστηρίζεται και από τις προπαρασκευαστικές εργασίες του Χάρτη ΗΕ.

Περαιτέρω, από τη διατύπωση του κανόνα αυτού είναι ξεκάθαρο ότι αφορά μόνο σε σχέσεις μεταξύ κρατών. Δεν ισχύει όμως το ίδιο και με τις δύο εξαιρέσεις του[15], τη χρήση βίας στο πλαίσιο ατομικής ή συλλογικής άμυνας του άρθρου 51 και την κατόπιν εξουσιοδότησης του Συμβουλίου Ασφαλείας (ΣΑ) χρήση βίας βάσει του Κεφαλαίου VII[16].

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι πέρα από τις ως άνω δύο εξαιρέσεις κάποια Κράτη και μερίδα της θεωρίας υποστηρίζουν την ύπαρξη και άλλων εξαιρέσεων του κανόνα απαγόρευσης της βίας. Πιο συγκεκριμένα υποστηρίζουν ότι εξαιρέσεις του κανόνα αποτελούν η ανθρωπιστική επέμβαση, η στρατιωτική επέμβαση μετά από πρόσκληση της κυβέρνησης ενός Κράτους και η στρατιωτική επέμβαση για την προστασία των πολιτών ενός Κράτους στο εξωτερικό [17].

---

[12] Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. USA) (Merits), ICJ Rep. 1986, 14, 98-99, 100-101, §§187-188, 190.

[13] Συλλογικός τόμος, Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας, επιμέλεια Κωνσταντίνος Αντωνόπουλος, Κωνσταντίνος Μαγκλιβέρας, 3η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017

[14] Άρθρο 53, Σύμβαση Βιέννης περί Δικαίου Διεθνών Συνθηκών (1969), 1155 UNTS331

[15] Antonopoulos, C. (2008). FORCE BY ARMED GROUPS AS ARMED ATTACK AND THE BROADENING OF SELF-DEFENCE. Netherlands International Law Review, 55(2), 159-180. doi:10.1017/S0165070X08001599, σελίδα 163.

[16] Vladyslav Lanovoy, "The use of force by non-state actors and the limits of attribution of conduct" (2017) E.J.I.L. 28(2), 563-585.

[17] Βλ. Κ.Αντωνόπουλος, Ζητήματα του δικαίου χρήσης βίας στην Ουκρανία, Κείμενα Εργασίας Ιδρύματος Κούφα, 1/2014, και εκεί παραπομπή σε Corten O., The Law Against War. The Prohibition of the Use of Force in Contemporary International Law, Hart 2010.Antonopoulos C.,The Unilateral Use of Force by States in International Law, Sakkoulas Athens-Komotini 1997.

2. Οι εξαιρέσεις του κανόνα απαγόρευσης χρήσης βίας.

i. Το άρθρο 51 του Χάρτη ΗΕ και το δικαίωμα της άμυνας κατά 'non- state actors'

Το άρθρο 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών διασφαλίζει το φυσικό δικαίωμα ατομικής ή συλλογικής άμυνας εάν λάβει χώρα μια ένοπλη επίθεση[18]. Σύμφωνα με αυτό «Καμιά διάταξη αυτού του Χάρτη δε θα εμποδίζει το φυσικό δικαίωμα της ατομικής ή συλλογικής νόμιμης άμυνας, σε περίπτωση που ένα Μέλος των Ηνωμένων Εθνών δέχεται ένοπλη επίθεση, ως τη στιγμή που το Συμβούλιο Ασφαλείας θα πάρει τα αναγκαία μέτρα για να διατηρήσει τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Τα μέτρα που θα παίρνουν τα Μέλη των Ηνωμένων Εθνών κατά την άσκηση αυτού του δικαιώματος της νόμιμης άμυνας θα ανακοινώνονται αμέσως στο Συμβούλιο Ασφαλείας, και σε καμία περίπτωση δε θα θίγουν την εξουσία και την υποχρέωση που έχει το Συμβούλιο Ασφαλείας, σύμφωνα με αυτόν το Χάρτη, να αναλαμβάνει οποτεδήποτε τη δράση που κρίνει αναγκαία για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας».

Οι προϋποθέσεις άσκησης του δικαιώματος άμυνας όπως διαμορφώθηκαν με βάση τη νομολογία του ΔΔ είναι:

(α) Η ένοπλη επίθεση

Η ένοπλη επίθεση, κατέχει κεντρική θέση εντός του πλαισίου του Διεθνούς Δικαίου Χρήσης Βίας καθώς, όπως προκύπτει από τη διάταξη του άρθρου 51 του Καταστατικού Χάρτη των ΗΕ, η ύπαρξη ένοπλης επίθεσης αποτελεί conditio sine qua non για την ενεργοποίηση του δικαιώματος άμυνας.

Η έννοια της ενόπλου επιθέσεως εξετάστηκε στην Υπόθεση Στρατιωτικές και Παραστρατιωτικές οργανώσεις εντός και εναντίον της Νικαράγουα (Νικαράγουα κατά ΗΠΑ)[19]. Στην υπόθεση αυτή το ΔΔ έκρινε ότι προκειμένου μια επίθεση να χαρακτηριστεί ένοπλη θα πρέπει να υπάρχει παράνομη χρήση βίας η οποία να υπερβαίνει σε μέγεθος και συνέπειες ένα απλό μεθοριακό επεισόδιο. Τέτοιου μεγέθους χρήση βίας φαίνεται να έχουμε μόνο όταν η ένταση και το αποτέλεσμα αυτής είναι η απειλή ενός κράτους ως στρατιωτικής, πολιτικής ή οικονομικής οντότητας[20]. Επίσης το ΔΔ στην Υπόθεση των ενόπλων

---

[18] Συλλογικός τόμος, Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας, επιμέλεια Κωνσταντίνος Αντωνόπουλος, Κωνσταντίνος Μαγκλιβέρας, 3η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ.736.

[19] Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. USA) (Merits), ICJ Rep. 1986, p. 14, para. 191, Βλ. Επίσης Oil Platforms (Iran v. USA) (Merits), ICJ. Rep. 2003, 161, 186-187, §51.

[20] Συλλογικός τόμος, Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας, επιμέλεια Κωνσταντίνος Αντωνόπουλος, Κωνσταντίνος

δραστηριοτήτων στο έδαφος του Κογκό (Κογκό κατά Ουγκάντα)[21], διευκρίνισε ότι άμυνα νοείται μόνο όταν υπάρχει πράγματι ένοπλη επίθεση και όχι όταν ένα κράτος την επικαλείται για την προστασία από διακινδύνευση συμφερόντων ασφαλείας.

Η διάκριση μεταξύ «ένοπλης επίθεσης» και λιγότερο σοβαρών περιπτώσεων ένοπλης βίας ανταποκρίνεται στην πρακτική των Κρατών και γίνεται δεκτή ακόμη και από τις ΗΠΑ[22], τουλάχιστον όσον αφορά τη δράση ενόπλων ομάδων. Ένα Κράτος το οποίο είναι θύμα ένοπλης βίας μικρότερης έντασης έχει δικαίωμα να την αποκρούσει προσφεύγοντας σ' αυτό που το Δικαστήριο αποκάλεσε αντίμετρα ανάλογα με το δικαίωμα άμυνας τα οποία δεν αποτελούν αντίποινα αλλά περίπτωση άσκησης ατομικής άμυνας[23].

Στην περίπτωση της ενόπλου επιθέσεως από μη κρατικούς δρώντες τα πράγματα, ωστόσο, περιπλέκονται καθώς οι απόψεις διίστανται στη διεθνή κοινότητα με δύο κυρίαρχες τάσεις να επικρατούν τόσο στη θεωρία όσο και στην πρακτική.

Έτσι, γίνεται δεκτό ότι εάν το κράτος φιλοξενίας έχει ενεργό ανάμιξη, υπό την έννοια της άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου στις ένοπλες ομάδες το ζήτημα απλοποιείται καθώς όπως έχει κριθεί από το ΔΔ υπάρχει δικαίωμα άμυνας του κράτους θύματος τόσο κατά των ενόπλων ομάδων όσο και κατά του κράτους-φιλοξενίας τους. Η άποψη αυτή διατυπώθηκε από το Διεθνές Δικαστήριο (ΔΔ) στην υπόθεση Νικαράγουα κατά ΗΠΑ. Το Δικαστήριο στην απόφαση του αναφέρει χαρακτηριστικά ότι : «the jus ad bellum could be violated by 'the sending by or on behalf of a state of armed bands, groups, irregulars or mercenaries, which carry out acts of armed force against another state… that state has to exercise ' effective control [over] the military or paramilitary operations '»[24].

Οι επιθέσεις από ένοπλες ομάδες δηλαδή συνιστούν ένοπλες επιθέσεις υπό την έννοια του άρθρου 51 μόνο στην περίπτωση κατά την οποία οι ομάδες αυτές υπόκεινται στον αποτελεσματικό έλεγχο του κράτους. Στην περίπτωση αυτή το κράτος θύμα μπορεί να ασκήσει το δικαίωμα ατομικής ή συλλογικής άμυνας έναντι και της ένοπλης ομάδας αλλά και του κράτους υπό του οποίου τον έλεγχο βρίσκεται η τελευταία[25]. Στην υπόθεση αυτή το δικαστήριο

Μαγκλιβέρας, 3η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017

[21] Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (DR Congo v. Uganda), ICJ Rep. 2005, 168, 226 §162.

[22] [US Reaction to ICJ Judgment in Iranian Oil Platforms Case, 98 AJIL 579 (2004), 597-599.

[23] ICJ Rep. 1986, 14, 110, 127, §§ 210-211, 249.

[24] Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. USA) (Merits), ICJ Rep. 1986, p. 14, para. 195

[25] Antonopoulos, C. (2008). FORCE BY ARMED GROUPS AS ARMED ATTACK AND THE BROADENING OF SELF-DEFENCE. Netherlands International Law Review, 55(2), 159-180. doi:10.1017/S0165070X08001599.

απεφάνθη ότι οι Contras ναι μεν λάμβαναν υποστήριξη από τις ΗΠΑ αλλά δεν τελούσαν υπό τον αποτελεσματικό έλεγχο αυτών. Κατά συνέπεια δεν μπορούσε να θεωρηθεί ότι δρούσαν εκ μέρους των ΗΠΑ.

Με βάση τα παραπάνω συνάγεται ότι η χρήση βίας από ένοπλες ομάδες συνιστά ένοπλη επίθεση όταν αυτές υπάγονται στον αποτελεσματικό έλεγχο ενός κράτους ως οιονεί κρατικά όργανα και η βία που χρησιμοποιούν είναι μεγάλης βαρύτητας. Αυτό συμβαίνει στις περιπτώσεις κατά τις οποίες μια ένοπλη ομάδα συγκροτείται εκ του μηδενός και αποστέλλεται στο έδαφος του κράτους θύματος, ένα κράτος εξοπλίζει μια ομάδα με σκοπό να πραγματοποιήσει επιθέσεις κατά του κράτους-θύματος, μία ομάδα που δρα στο έδαφος ενός κράτους περιέρχεται στον πλήρη και αποτελεσματικό έλεγχό του ή οι τακτικές ένοπλες δυνάμεις ενός κράτους δρουν από κοινού με μια ένοπλη ομάδα[26].

Επίσης, στη γνωμοδότηση για το Τείχος στην Παλαιστίνη[27] το ΔΔ έκρινε ότι η επίκληση του δικαιώματος άμυνας λόγω δράσης ενόπλων δυνάμεων μπορούσε να γίνει μόνο κατά την περίπτωση που η δράση τους αποδιδόταν σε ένα κράτος. Αναλυτικότερα, το Δικαστήριο δεν αποδέχθηκε τον ισχυρισμό του Ισραήλ ότι το τείχος δικαιολογείται με βάση το άρθρο 51 του Χάρτη ΗΕ[28]. Φαίνεται δηλαδή ότι το ΔΔ ερμήνευσε ως προϋπόθεση της διάταξης του άρθρου 51 του Χάρτη η ένοπλη επίθεση να αποδίδεται σε ένα κράτος. Βέβαια από τη νομοθετική διάταξη δεν προκύπτει κάτι τέτοιο καθώς το άρθρο 51 αναφέρεται απλά στο κριτήριο της ένοπλης επίθεσης χωρίς να διευκρινίζει ποιος πρέπει να την εξαπολύσει[29].

Αλλά και στην υπόθεση των ενόπλων δραστηριοτήτων στο έδαφος του Κονγκό το ΔΔ έκρινε πως δε συνδέεται η δράση των ενόπλων ομάδων με το Κονγκό, με αποτέλεσμα η Ουγκάντα να στερείται του δικαιώματος της άμυνας κατά του Κονγκό[30].

Η άποψη αυτή του ΔΔ, ωστόσο, δεν γίνεται δεκτή από όλους[31]. Αυτό προκύπτει και από το ψήφισμα 1368/2001 του Συμβουλίου Ασφαλείας το οποίο καταδίκασε τις επιθέσεις της 11ης

---

[26] Π.Νάσκου-Περράκη/Κ.Αντωνόπουλος/Μ.Σαρηγιαννίδης, Διεθνείς Οργανισμοί, 2η εκδ. 2019, εκδ. Σάκκουλας, σελ. 131-133.

[27] Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, ICJ Rep. 2004, 136, 171 §87.

[28] Christine Gray; International Law and Use of Force, Oxford University Press, 2004, p. 98

29 Τίποτε στο Χάρτη αυτό δεν περιορίζει το δικαίωμα της ατομικής ή συλλογικής αυτοάμυνας όταν μια ένοπλη επίθεση λαμβάνει χώρα ενώπιον μέλους των Ηνωμένων Εθνών, έως ότου το Συμβούλιο Ασφαλείας πάρει τα αναγκαία μέτρα για τη διατήρηση της Διεθνούς Ειρήνης και ασφάλειας.

[30] *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda), ICJ Rep. 2005, p.168, para. 147*

[31] Γνωμοδότηση για τις Έννομες Συνέπειες της Ανέγερσης ενός Τείχους στην κατεχόμενη Παλιστινιακή Περιοχή, ICJ Rep. 2004, 136, 215, §§ 33-34 (ατομική γνώμη Δικαστού Higgins), 241-242, §§ 5-6 (διακήρυξη Δικαστού Buergenthal), 229-230, § 35 (ατομική γνώμη Δικαστού Kooijmans). Υπόθεση Κονγκό κατά Ουγκάντα (Ουσία), ICJ Rep. 2005, 168, 313-315, §§ 26, 28-32 (ατομική γνώμη Δικαστού Kooijmans), 337, §§ 11-12 (ατομική γνώμη Δικαστού Simma). Dinstein 2005, 201-208.

Σεπτεμβρίου και κάλεσε τα κράτη να συνεργαστούν ενισχύοντας τη διεθνή δράση κατά της τρομοκρατίας[32]. Το ψήφισμα αυτό προκάλεσε ποικίλες αντιδράσεις. Ο Antonio Cassesse το χαρακτήρισε ως διφορούμενο και αντιφατικό καθώς ενώ στο προοίμιο του αναφέρεται στις επιθέσεις ως απειλή κι όχι ως ένοπλη επίθεση εκφράζει παράλληλα και την ετοιμότητα της διεθνούς κοινότητας να λάβει μέτρα προκειμένου να αντιμετωπίσει τις επιθέσεις συμπεριλαμβανομένης και της στρατιωτικής βίας[33].

Το περιεχόμενο του ψηφίσματος αυτού και ιδίως η αναφορά του σε φυσικό δικαίωμα αυτοάμυνας των κρατών αποτέλεσε τη νομική βάση για να αναλάβουν οι ΗΠΑ δράση στο έδαφος του Αφγανιστάν σε μια εποχή που είχε καταστεί φανερό ότι η Αλ Κάιντα ήταν υπεύθυνη για την επίθεση κι ότι οι προϋποθέσεις για την ευθύνη του Αφγανιστάν για τις πράξεις της δεν πληρούνταν.

Το ζήτημα επομένως δεν είναι ξεκάθαρο. Παρόλαυτα, ακόμη κι αν δεχτούμε ότι το δικαίωμα άμυνας ατομικής ή συλλογικής υφίσταται και έναντι μη κρατικών δρώντων όπως οι τρομοκρατικές ομάδες παραμένει το ερώτημα για ποιο λόγο και σε ποια πλαίσια θα πρέπει να ασκηθεί. Κι αυτό διότι πρωτίστως στην περίπτωση κατά την οποία οι ένοπλες ομάδες βρίσκονται στο έδαφος ενός άλλου κράτους και δεν πρόκειται για αδέσποτα εδάφη ή διεθνή χωρικά ύδατα τότε η άσκηση του δικαιώματος άμυνας κατά των ομάδων αυτών θα συνεπάγεται παραβίαση της εθνικής κυριαρχίας του κράτους φιλοξενίας.

(β) Η αναγκαιότητα της άμυνας

Ως αναγκαιότητα της άμυνας ορίζεται η περίπτωση κατά την οποία η ανάγκη προσφυγής στην ένοπλη βία είναι επιτακτική. Το άρθρο 51 του Χάρτη ορίζει ότι το δικαίωμα άμυνας ασκείται εάν συμβεί ένοπλη επίθεση. Υπάρχει, δηλαδή, η κατάσταση ανάγκης απόκρουσης ένοπλης επίθεσης διότι δεν υπάρχουν εναλλακτικά μέτρα αντιμετώπισής της[34].

(γ) Η αμεσότητα της άμυνας

Η προϋπόθεση της αμεσότητας συνδέεται με την υποχρέωση γρήγορης - άμεσης απάντησης σε μία ένοπλη επίθεση[35]. Δια της προϋποθέσεως αυτής τίθεται δηλαδή ένα χρονικό σημείο από

---

[32] S.C. Res. 1368, U.N. SCOR, 56th Sess., 4370th mtg. U.N. Doc. S/RES/1368 (2001)

[33] Cassese, Antonio. "Terrorism is also disrupting some crucial legal categories of international law." European Journal of International Law 12.5 (2001): 993-1001. Βλ αντίθετα Geir Ulfstein, “Terrorism and the Use of Force”, published in Security Dialogue, Vol. 34 No 2 June 2003, p.p.153-168

[34] Dinstein, Y. (2001). War, Aggression and Self-Defence (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781139164726, σελ. 184. και Oscar Schahter: The Right of States to Use Armed Force, Michigan Law Review (1984), σελ. 1635

[35] Kenny K.C.: Self-Defence,United Nations Law, Policies and Practice, II, R. Wolfrum ed.,2006, σελ. 1167.

το οποίο θα πρέπει να αναληφθεί αμυντική δράση. Αυτό ταυτίζεται με την έναρξη εκτέλεσης της ενόπλου επιθέσεως[36]. Με βάση την προϋπόθεση αυτή η αμυντική δράση δεν θα πρέπει να απέχει χρονικά από την εκδήλωση της επίθεσης. Σε αντίθετη περίπτωση αποδυναμώνεται το δικαίωμα της άμυνας. Η χρήση βίας η οποία απέχει χρονικά μιας ένοπλης επίθεσης είναι πιθανόν να χαρακτηριστεί ως «ένοπλα αντίποινα» που είναι απαγορευμένα από το δίκαιο[37]. Η αμεσότητα αξιολογείται πάντοτε ανάλογα με τις περιστάσεις καθώς επί παραδείγματι στην περίπτωση της εισβολής της Αργεντινής στα νησιά Φώκλαντ η οποία εκκίνησε την Παρασκευή 2 Απριλίου 1982 πήρε, όπως είναι φυσικό, αρκετές ημέρες στις Βρετανικές ναυτικές δυνάμεις να φτάσουν στο σημείο.

(δ) Η αναλογικότητα της άμυνας

Η αναλογικότητα αποτελεί τη σημαντικότερη ίσως προϋπόθεση ασκήσεως του δικαιώματος νόμιμης άμυνας. Θα πρέπει σύμφωνα με αυτή η ένταση, ο τρόπος, ο στόχος και ο τόπος της αμυντικής δράσης να τελούν σε σχέση αναλογίας με την ένοπλη επίθεση. Με άλλα λόγια οι αμυντικές δράσεις θα πρέπει να στοχεύουν στην αντιμετώπιση της ένοπλης επίθεσης κι όχι σε ενέργειες αντεκδίκησης. Η παράλειψη τήρησης της αρχής της αναλογικότητας είναι κι αυτή ικανή να προσδώσει στις ενέργειες του κράτους θύματος της ένοπλης επίθεσης το χαρακτήρα των «ενόπλων αντιποίνων».

(ε) Η γνωστοποίηση στο Συμβούλιο Ασφαλείας των ΗΕ

Με βάση τη διάταξη του άρθρου 51 κάθε κράτος που λαμβάνει μέτρα αμυντικού χαρακτήρα θα πρέπει να τα ανακοινώνει στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Η διάταξη αυτή η οποία βεβαίως δεσμεύει μόνο τα Κράτη-Μέλη καθώς δεν έχει εθιμικό χαρακτήρα φανερώνει μεταξύ άλλων και τον Κεντρικό χαρακτήρα του Συμβουλίου Ασφαλείας στη διατήρηση της Διεθνούς Ειρήνης και Ασφάλειας.

[36] Dinstein, Y, ο.π., σελ.184

[37] Π. Νάσκου-Περράκη/Κ. Αντωνόπουλος/Μ. Σαρηγιαννίδης, Διεθνείς Οργανισμοί, εκδ. Σάκκουλα, 2η έκδ., 2019, σελ. 128.

ii. Η εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας για χρήση βίας

Στο άρθρο 24 του Καταστατικού Χάρτη ΗΕ [38]αναφέρεται ότι πρωταρχική ευθύνη του Συμβουλίου Ασφαλείας είναι η διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει δηλαδή την αρμοδιότητα να επιβάλλει εξαναγκαστικά μέτρα εφόσον κριθεί αναγκαίο μετά την ενεργοποίηση του μηχανισμού συλλογικής ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Το Κεφάλαιο VII του Χάρτη προβλέπει τις περιπτώσεις στις οποίες κρίνεται αναγκαία η λήψη δράσης από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Αυτό συμβαίνει όταν υπάρχει απειλή κατά της ειρήνης ή διατάραξη αυτής ή επιθετική ενέργεια. Καμία από τις έννοιες αυτές δεν ορίζεται στον ίδιο το Χάρτη γεγονός το οποίο καταδεικνύει τη σημασία του ρόλου του Συμβουλίου Ασφαλείας καθώς έχει ευρεία διακριτική ευχέρεια να αξιολογεί ad hoc κάθε μία από αυτές τις έννοιες[39]. Ως απειλή κατά της ειρήνης χαρακτηρίζονται οι εμφύλιες συρράξεις, οι παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η δημοκρατική εκτροπή, η τρομοκρατία, η διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής και η πειρατεία. Το Συμβούλιο Ασφαλείας μπορεί να λάβει μια σειρά εξαναγκαστικών μέτρων τα οποία μπορεί να επιβάλλει προς αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας μεταξύ αυτών και της χρήσεως ενόπλου βίας[40].

3. Οι μη κρατικοί δρώντες ή οντότητες

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας είναι χρήσιμο να γίνει αναφορά και στην έννοια του μη κρατικού δρώντα ή αλλιώς της μη κρατικής οντότητας (non state actor). Ο όρος αφορά σε οποιαδήποτε οντότητα δεν έχει τη νομική υπόσταση κράτους και περιλαμβάνει ένοπλες ομάδες, τρομοκρατικές, μη κυβερνητικές και θρησκευτικές οργανώσεις, εταιρείες κ.α.[41].

Εφόσον μη κρατικό δρώντα αποτελεί κάθε οντότητα που δεν έχει τη νομική υπόσταση του κράτους έχει χρησιμότητα να αναφερθούμε στην έννοια της κρατικής οντότητας. Οποιαδήποτε προσπάθεια αποσαφήνισης της έννοιας αυτής θα έχει αυτονοήτως ως αφετηρία τον ορισμό της

---

[38] Άρθρο 24 «*Ινα εξασφαλισθή ταχεία και αποτελεσματική δράσις των Ηνωμένων Εθνών, τα Μέλη αυτών αναθέτωσι εις το Συμβούλιον Ασφαλείας την κυρίαν ευθύνην δια την διατήρησιν της διεθνούς ειρήνης και ασφαλείας και συμφωνούσιν ότι εν τη εκτελέσει των εκ της ευθύνης ταύτης καθηκόντων του το Συμβούλιον Ασφαλείας ενεργεί εξ ονόματός των».*

[39] Κ. Αντωνόπουλος, «Δίκαιο χρήσης βίας», στο Κ. Αντωνόπουλος, Κ. Μαγκλιβέρας (Επιμ. Έκδ.), *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας,* (3η αναθεωρημένη έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017), 749.

[40] Βλ. Άρθρα 40-43 Καταστατικού Χάρτη Ηνωμένων Εθνών.

[41] A. Clapham, "Non-State Actors" in V. Chetail (Ed.) *Post-Conflict peacebuilding: A Lexicon,* (Oxford University Press, 2009) 200-212.

κρατικής οντότητας όπως αυτός τέθηκε με τη Σύμβαση του Μοντεβιδέο του 1933[42]. Με βάση τον ως άνω ορισμό το κράτος πρέπει να διαθέτει έδαφος, μόνιμο πληθυσμό, κυβέρνηση (που να ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο στο μεγαλύτερο μέρος του εδάφους και του πληθυσμού), ανεξαρτησία με την έννοια ότι δεν υπάγεται νομικά στην κυριαρχία άλλου κράτους και ικανότητα σύναψης σχέσεων με άλλα κράτη[43]. Η συνδρομή αυτών των προϋποθέσεων είναι αναγκαία προκειμένου μία πολιτική οντότητα να αποκτήσει κρατική υπόσταση.

Το κείμενο της συνθήκης αναφέρεται στην ανάγκη ύπαρξης μόνιμου πληθυσμού υπό την έννοια της ανάγκης ύπαρξης λαού σε συγκεκριμένη εδαφική επικράτεια. Ως «λαός» νοείται το πλήθος εκείνο των προσώπων που συνδέονται τόσο ψυχολογικά όσο και συναισθηματικά με ορισμένο κράτος. Μία δεύτερη προϋπόθεση που έχει τεθεί για τη δημιουργία μιας κρατικής οντότητας αποτελεί η ύπαρξη προσδιορισμένης και ξεχωριστής εδαφικής έκτασης (territorium). Θα πρέπει δηλαδή ο λαός που αναφέραμε ανωτέρω να εγκαθίσταται σε συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή στην οποία μάλιστα θα ασκείται και το σύνολο των κρατικών εξουσιών. Όπως τονίζει ο Hans Kelsen το έδαφος είναι η «σφαίρα που καθορίζει την έκταση ισχύος της κρατικής έννομης τάξης»[44].

Παράλληλα, θα πρέπει να συντρέχει –πάντα σωρευτικά με τις υπόλοιπες- και η προϋπόθεση της αυθυπόστατης πολιτικής εξουσίας (imperium). Ως αυθυπόστατη πολιτική εξουσία νοείται η εξουσία η οποία δεν υπάγεται νομικά στην επιρροή άλλου κράτους. Αυθυπόστατο πολιτικά κράτος επομένως είναι αυτό το οποίο μπορεί να αντιμετωπίσει μόνο του αποτελεσματικά τα ζητήματα που ανακύπτουν στο εσωτερικό του.

Τέλος, το άρθρο 1 της Συνθήκης του Μοντεβιδέο θέτει ως προϋπόθεση και την ικανότητα σύναψης σχέσεων με άλλες κρατικές οντότητες. Είναι εμφανές ότι είναι αυτό το στοιχείο που προσδίδει διεθνή διάσταση στην έννοια της κρατικής οντότητας. Το τέταρτο αυτό χαρακτηριστικό είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το ανωτέρω αναφερόμενο κριτήριο της αυθυπόστατης πολιτικής εξουσίας καθώς μόνο τότε μπορεί το κράτος να συνάψει ισότιμες σχέσεις με τα υπόλοιπα κράτη της παγκόσμιας κοινότητας.

Αναφορά στην έννοια των μη κρατικών δρώντων γίνεται επίσης και στο άρθρο 6 της Συμφωνίας Cotonou (Partnership Agreement Between the Members of the AFRICAN, CARIBEAN and PACIFIC Group of States of The One Part, and the European Community and

---

[42] https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-02/rights-duties-states.xml

[43] Βλ. Article 1 Montevideo Convention on the Rights and Duties of States « The state as a person of international law should possess the following qualifications: a. a permanent population; b. a defined territory; c. government; and d. capacity to enter into relations with the other states.» σε https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-02/rights-duties-states.xml.

[44] Εμμ. Ρούκουνα, Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011.

its Member States, of the Other Part)[45]. Σύμφωνα με αυτή στους φορείς συνεργασίες περιλαμβάνονται :

«Α) οι κρατικές αρχές (τοπικές, εθνικές και περιφερειακές)

Β) μη κρατικοί φορείς δηλαδή:

- ο ιδιωτικός τομέας

- οι οικονομικοί και κοινωνικοί εταίροι, συμπεριλαμβανομένων των συνδικαλιστικών οργανώσεων

- η κοινωνία των πολιτών σε κάθε της μορφή σύμφωνα με τα εθνικά χαρακτηριστικά

2. Η αναγνώριση των μη κυβερνητικών φορέων από τα μέρη εξαρτάται από το βαθμό στον οποίο αυτοί καλύπτουν τις ανάγκες του πληθυσμού από τις συγκεκριμένες αρμοδιότητες τους και από το κατά πόσο η οργάνωση και διαχείριση τους είναι δημοκρατική και διαφανής.»

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι μη κρατικοί είναι όλοι οι δρώντες σε διεθνές επίπεδο εκτός από τα κυρίαρχα κράτη. Οι βασικότεροι μη κρατικοί δρώντες είναι οι πολυεθνικές εταιρείες, οι διεθνείς οργανισμοί, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι ιδιωτικές εταιρείας ασφάλειας και οι τρομοκρατικές οργανώσεις.

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας μας ενδιαφέρουν κυρίως οι μη κρατικοί δρώντες που μετέρχονται βίαιων πράξεων και ιδίως οι τρομοκρατικές οργανώσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο ISIS.

Η δράση ενός μη κρατικού δρώντος μπορεί να περιορίζεται στα στενά όρια της εδαφικής επικράτειας ενός συγκεκριμένου κράτους. Σε αυτή την περίπτωση είναι φανερό ότι το κράτος έχει μηχανισμούς και εσωτερική νομοθεσία να το αντιμετωπίσει. Δεν ισχύει το ίδιο όμως και στις περιπτώσεις όπως ο ISIS όπου η δράση του μη κρατικού δρώντα δεν περιορίζεται σε στενά εδαφικά κριτήρια αλλά κατευθύνεται και εναντίον στόχων που βρίσκονται σε άλλα κράτη. Είναι φανερό ότι σε αυτή την περίπτωση το νομικό οπλοστάσιο ενός κράτους δεν επαρκεί. Χρειάζεται επομένως διαφορετική αντιμετώπιση των πράξεων αυτών καθώς λαμβάνουν μεγάλες διαστάσεις αφού απειλούν άμεσα ή έμμεσα όμορα ή μη τρίτα κράτη. Μέρος αυτής της συζήτησης αποτελεί η θεωρία την οποία θα αναπτύξουμε στην παρούσα εργασία για το δόγμα του μη ικανού και μη πρόθυμου κράτους που όπως θα αναδειχθεί στη συνέχεια έρχεται ως απάντηση του κράτους θύματος απέναντι σε ένοπλες επιθέσεις που εξαπολύονται από μη

[45] Partnership Agreement Between the Members of the AFRICAN, CARIBEAN and PACIFIC Group of States of The One Part, and the European Community and its Member States, of the Other Part, Signed in COTONOU, BENIN ON 23 JUNE2000 https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:eebc0bbc-f137-4565-952d-3e1ce81ee890.0002.04/DOC_2&format=PDF

κρατικούς δρώντες.

Γ. Η θεωρία unable-unwilling

Όταν το κράτος φιλοξενίας ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο στις ένοπλες ομάδες που εξαπολύουν μια επίθεση το ζήτημα, όπως προειπώθηκε, είναι πιο απλό καθώς, όπως έχει κριθεί από το ΔΔ, υπάρχει δικαίωμα άμυνας του κράτους θύματος τόσο κατά των ενόπλων ομάδων όσο και κατά του κράτους-φιλοξενίας. Όταν, ωστόσο, το κράτος φιλοξενίας δεν είναι υπεύθυνο καθ'οιονδήποτε τρόπο για την επίθεση που εξαπολύθηκε από μια ένοπλη ομάδα εναντίον του κράτους θύματος τότε τα πράγματα περιπλέκονται. Σε αυτό το πλαίσιο αναδύθηκε η θεωρία unable-unwilling ως προσπάθεια δημιουργίας μιας δικαιολογητικής βάσης της χρήσεως βίας σε αυτές τις περιπτώσεις. Η θεωρία αυτή επιχειρεί να δώσει απάντηση σε προβληματισμούς που δημιουργούνται τόσο σε σχέση με το δικαίωμα εξωεδαφικής άμυνας του κράτους θύματος αλλά αναφορικά με το ζήτημα της παραβίασης της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους φιλοξενίας.

1. Το επεισόδιο του πλοίου Caroline

Αρχικά, αξίζει να γίνει μνεία στην υπόθεση του πλοίου Caroline του 1837. Η υπόθεση αυτή παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον καθώς διατύπωσε τους βασικούς κανόνες άσκησης του δικαιώματος άμυνας [46], ενώ, αποτελεί παράλληλα κι ένα παράδειγμα, αντίστοιχο των συγχρόνων του, ΄΄άσκησης του δικαιώματος εξωεδαφικής άμυνας΄΄. Αρκετοί διεθνολόγοι υποστηρίζουν ότι η υπόθεση αυτή[47] θέτει ένα είδος ελέγχου της θεωρίας unwilling- unable. Ωστόσο, στην πραγματικότητα δεν μπορεί να ειπωθεί κάτι τέτοιο καθώς την εποχή εκείνη η χρήση βίας δεν ήταν απαγορευμένη στις διεθνείς σχέσεις[48]. Άρα, δεν μπορεί να ειπωθεί ότι στην περίπτωση του επεισοδίου με το πλοίο Caroline είχαμε άσκηση δικαιώματος εξωεδαφικής άμυνας. Παρόλαυτα, έχει ενδιαφέρον να αναφερθούμε στην υπόθεση αυτή εν είδει ιστορικού παραδείγματος.

Η υπόθεση του πλοίου Caroline αφορά στην επίθεση και καταστροφή ενός αμερικανικού

---

[46] Βλ αναλυτικά σε Jennings, R. Y. "The Caroline and McLeod Cases." The American Journal of International Law, vol. 32, no. 1, 1938, pp. 82–99. JSTOR, www.jstor.org/stable/2190632. Accessed 10 Apr. 2021. «It was in the Caroline case that self-defence was changed from a political excuse to a legal doctrine. »

[47] Dannenbaum, T. (2019). Destroying the Caroline: The Frontier Raid that Reshaped the Right to War. By Craig Forcese. Toronto, Canada: Irwin Law Inc., 2018. Pp. xxi, 369. Index. American Journal of International Law, 113(4), 862-871. doi:10.1017/ajil.2019.51.

[48] Συλλογικός τόμος, Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας, επιμέλεια Κωνσταντίνος Αντωνόπουλος, Κωνσταντίνος Μαγκλιβέρας, 3η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ. 735.

πλοίου στο έδαφος των ΗΠΑ από τις βρετανικές ένοπλες δυνάμεις του Καναδά. Το πλοίο αυτό μετέφερε εθελοντές και οπλισμό με σκοπό την ενίσχυση μιας ένοπλης εξέγερσης εναντίον της Βρετανικής αποικίας του Καναδά. Για το λόγο αυτό οι βρετανοί βύθισαν το πλοίο οδηγώντας στο θάνατο και Αμερικανούς πολίτες. Μετά το γεγονός η Βρετανία απολογήθηκε δηλώνοντας ότι ενήργησε στο πλαίσιο άμυνας.

Το ενδιαφέρον στην υπόθεση αυτή είναι ότι οι επαναστάτες ήταν υπεύθυνοι για τις επιθέσεις εναντίον της βρετανικής κυβέρνησης του Καναδά και οι ΗΠΑ ήταν ανίκανες ή απρόθυμες να σταματήσουν τις επιθέσεις. Οι επαναστάτες φαίνεται να λάμβαναν κάποια βοήθεια από τους Αμερικανούς αλλά όχι από την Κυβέρνηση των ΗΠΑ (καθώς σε αυτή την περίπτωση η επίθεση θα αποδιδόταν στις ΗΠΑ).

Μετά το επεισόδιο ακολούθησαν έντονες διπλωματικές διαβουλεύσεις και εξηγήσεις μεταξύ του Καναδά και των ΗΠΑ. Στα πλαίσια αυτών ο Υπουργός εξωτερικών των ΗΠΑ, Daniel Webster, διατύπωσε το γνωστό ως δόγμα Webster[49]. Με βάση το δόγμα αυτό η προληπτική εχθρική δράση εναντίον άλλου κράτους είναι δικαιολογημένη μόνο όταν κρίνεται απολύτως αναγκαία. Όταν δηλαδή δεν υπάρχει κανένα περιθώριο διπλωματικών διαβουλεύσεων. Ταυτόχρονα θα πρέπει να υπάρχει άμεσος και επικείμενος κίνδυνος ο οποίος δεν μπορεί να αποκρουστεί μέσω οποιασδήποτε άλλης διπλωματικής οδού. Το δόγμα αυτό υιοθετήθηκε πλήρως από το διεθνές δίκαιο και τον καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών ως θεμελιώδης αρχή του στο άρθρο 51.

2. Η δημιουργία του δόγματος μη πρόθυμου- μη ικανού κράτους (unwilling-unable)

Παρά το γεγονός ότι η περίπτωση του επεισοδίου με το πλοίο Caroline γέννησε προβληματισμούς σε σχέση με το δικαίωμα άμυνας, η θεωρία unwilling unable αναφέρθηκε για πρώτη φορά πάνω έναν αιώνα αργότερα. Πιο συγκεκριμένα η θεωρία αυτή αναφέρθηκε το 1970 από τον Πρόεδρο Νίξον με απώτερο σκοπό την επέκταση της εκστρατείας των ΗΠΑ εναντίον των δυνάμεων του Βόρειου Βιετνάμ στην ουδέτερη Καμπότζη[50]. Υποστηρίζεται επίσης ότι τη θεωρία αυτή χρησιμοποίησε το Ισραήλ το 1976 προκειμένου να εισέλθει στην

[49] Letters between U.S. Secretary of State Daniel Webster and U.K. Foreign Secretary Lord Ashburton (July 27, 1842, July 28, 1842, Aug. 6, 1842), reprinted in British American Diplomacy: The Caroline Case, The Avalon Project σε https:// avalon.law.yale.edu/ 19th_century/ br-1842d.asp.

[50] B. Cuddy, Wider War: American Force in Vietnam, International Law, and the Transformation of Armed Conflict, 1961-1977, The Department of State Bulletin, Volume LXII, Number 1612, 18 May 1970. URL: https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015077199597;view=1up;seq=693

Ουγκάντα και να ελευθερώσει τους Ισραηλινούς επιβάτες αεροπλάνου που είχε καταληφθεί από Παλαιστίνιους τρομοκράτες[51]. Οι δραστηριότητες των Ισραηλινών στρατευμάτων στο Αεροδρόμιο Entebbe για περίοδο 90 λεπτών το βράδυ της 3-4ης Ιουλίου 1976 χαρακτηρίστηκαν μάλιστα από τον Υπουργό Εξωτερικών της Ουγκάντας, στην ομιλία του στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, ως «aggression of Zionist Israel against the sovereignty and territorial integrity of Uganda».

Στο σημείο αυτό έχει ενδιαφέρον να αναφερθούμε σε όσα παρουσιάζει η Deeks σε σχετική μελέτη της[52]. Η Deeks αναφέρεται σε μια σειρά περιπτώσεων που εκκινούν χρονολογικά από το 1817, δηλαδή πριν την περίπτωση του πλοίου Caroline, και υποστηρίζει ότι όλες αυτές οι υποθέσεις αποτελούν παραδείγματα εξωεδαφικής άμυνας εναντίον μη κρατικών δρώντων.

Πίνακας 1. Σύμφωνα με την Deeks όλες οι περιπτώσεις αυτές αφορούν στη χρήση βίας στο έδαφος τρίτου κράτους όπου α) οι ένοπλες επιθέσεις συνδέονταν ολοκληρωτικά ή στο μεγαλύτερο μέρος τους με μη κρατικούς δρώντες και β) το κράτος φιλοξενίας δεν συναινούσε στην παρουσία του κράτους θύματος. [53]

Victim State	**Territorial State**	**Nonstate Actor or Third State**	**Date**
United States	Spanish Florida	Seminole Indians	1817–18
United States	Mexico	Mexican Indian tribes	1836
United Kingdom*	United States (the *Caroline*)	Canadian rebels	1837
United States	Mexico	Indian tribes; Mexican bandits	1856–78
United Kingdom	Honduras	Mexican bandits	1877
United States	Mexico	Francisco “Pancho” Villa	1916–19
United Kingdom	Chile	Germany (*Dresden*)	1915
Russia	Chinese Mongolia	White Guard forces	1921–29
Russia	Romania	White Guard forces	1921
Colombia	Peru	Peruvian armed band	1933
United Kingdom	Uruguay	Germany (*Graf Spee*)	1939
United Kingdom	Norway	Germany (*Altmark*)	1940
France	Tunisia	Algerian rebels	1957–60
Portugal	Guinea-Bissau	Anti-Portuguese rebels	1969
Portugal	Senegal	Anti-Portuguese rebels	1969–71
Portugal	Zambia	Anti-Portuguese rebels	1969
United States	Cambodia	Viet Cong	1970
South Africa	Angola	African National Congress	1979–82
Israel*	Lebanon	Palestinian Liberation Organization (PLO)	1978–84
Turkey	Iraq	Kurdistan Workers’ Party (PKK)	1984

[51] Doc. S/PV.1939, July 1976. https://digitallibrary.un.org/record/86947

[52] Βλ. ωστόσο αναλυτικό πίνακα στον οποίο αναφέρονται όλες οι περιπτώσεις χ σε Deeks, Ashley, 'Unwilling or Unable': Toward an Normative Framework for Extra-Territorial Self-Defense (August 19, 2011). Virginia Journal of International Law, Vol. 52, No. 3, p. 483, 2012, Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=1971326, σελ 549

[53] Deeks, Ashley, 'Unwilling or Unable': Toward an Normative Framework for Extra-Territorial Self-Defense (August 19, 2011). Virginia Journal of International Law, Vol. 52, No. 3, p. 483, 2012, Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=1971326, σελ 549

Israel	Tunisia	PLO	1985
Israel*	Lebanon and Syria	Hezbollah	1996
Turkey*	Iraq	PKK	1995–97
United States*	Afghanistan	Al-Qaida	1998
United States*	Sudan	Al-Qaida	1998
United States*	Afghanistan	Al-Qaida	2001
Uganda	Democratic Republic of the Congo	Ugandan rebels	2003
Russia*	Georgia	Chechen rebels	2002
Israel	Syria	Islamic Jihad	2003
Rwanda	Democratic Republic of the Congo	Hutu rebels	2004

Πιο πρόσφατα σε μια ομιλία του τον Αύγουστο του 2007, ο τότε υποψήφιος πρόεδρος Μπαράκ Ομπάμα ισχυρίστηκε ότι η κυβέρνησή του θα αναλάβει δράση εναντίον των ηγετών της Αλ Κάιντα στο Πακιστάν εάν ο Πρόεδρος Μουσάραφ δεν δρούσε. Αργότερα, ξεκαθάρισε τη θέση του λέγοντας ότι « What I said was that if we have actionable intelligence against bin Laden or other key al-Qaida officials...and Pakistan is unwilling or unable to strike against them, we should»[54]. Λίγα χρόνια αργότερα, στις 2 Μαΐου 2011, οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής εισήλθαν στο Πακιστάν για να συλλάβουν ή να σκοτώσουν τον Οσάμα Μπιν Λάντεν χωρίς τη συγκατάθεση της κυβέρνησης του Πακιστάν. Μετά την επιτυχή στρατιωτική επιχείρηση των ΗΠΑ, η κυβέρνηση του Πακιστάν αντιτάχθηκε στην «μη εξουσιοδοτημένη μονομερή δράση» των Ηνωμένων Πολιτειών (αν και οι απόψεις διίστανται σχετικά με το εάν Πακιστάν είχε συγκατατεθεί κρυφά στην επιδρομή αυτή)[55].

Ανεξαρτήτως πάντως του πότε ακριβώς εμφανίστηκε η θεωρία unwilling unable, δεν υπάρχει αμφιβολία για τις ανάγκες που τη δημιούργησαν. Πιο συγκεκριμένα, η θεωρία μη πρόθυμου μη ικανού κράτους αναδύθηκε με σκοπό τη δημιουργία ενός πλαισίου εντός του οποίου νοείται η ενεργοποίηση του δικαιώματος άμυνας των κρατών θυμάτων έναντι επιθέσεων μη κρατικών δρώντων (non state actors)- ιδίως τρομοκρατικών ομάδων- που βρίσκονται στο έδαφος ενός άλλου κράτους (host state) όπως ακριβώς στο παράδειγμα του Caroline. Αφορά δηλαδή στο δικαίωμα ενός κράτους - θύματος, το οποίο δέχεται επίθεση από μη κρατικούς δρώντες που διατηρούν βάσεις στο έδαφος άλλου κράτους, να χρησιμοποιήσει

[54] Andy Merten, Presidential Candidates Debate Pakistan, MSNBC(Feb. 28, 2008, 4:24 PM), http://tinyurl.com/78paob3

[55] Cora Currier και άλλοι ., What the Snowden Files Say About the Osama Bin Laden Raid, THE INTERCEPT (18 Μαΐου 2015), https://theintercept.com/2015/05/18/snowden-osama-bin-laden-raid/, Husain Haqqani, What Pakistan Knew About the Bin Laden Raid, FOREIGN POLICY(31 Μαΐου 2015), https://foreignpolicy.com/2015/05/13/what-pakistan-knew-about-the-bin-laden-raid-seymour-hersh/, Seymour M. Hersh, The Killing of Osama Bin Laden, LONDON REV.OF BOOKS(21 Μαΐου 2015), https://www.lrb.co.uk/v37/n10/seymour-m-hersh/the-killing-of-osama-bin-laden

εξωεδαφική άμυνα, εφ' όσον το κράτος -φιλοξενίας αποδεικνύεται είτε ανίκανο είτε απρόθυμο να αντιμετωπίσει την εγχώρια απειλή[56].

Το ζήτημα τέθηκε πιο έντονα τις τελευταίες δύο δεκαετίες μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001. Η ολοένα αυξανόμενη ένταση και εξάπλωση της τζιχαντιστικής τρομοκρατίας οδήγησε πολλά κράτη σε αναζήτηση λύσεων όπως τη θεωρία unwilling-unable. Αρκετά κράτη επικαλέστηκαν έκτοτε το δόγμα αυτό προκειμένου να δικαιολογήσουν τη χρήση του δικαιώματος άμυνας κατά του Ισλαμικού Κράτους (ISIS) και της Αλ-Κάιντα. Τα κράτη αυτά υποστηρίζουν ότι είναι απαραίτητο να παρεμβαίνουν και με τη χρήση βίας στην επικράτεια ενός άλλου κράτους όταν το κράτος αυτό είναι ανίκανο ή απρόθυμο να σταματήσει μια τρομοκρατική απειλή. Το κύριο επιχείρημα στρέφεται γύρω από την ιδέα ότι τελικά κάθε κράτος είναι υπεύθυνο για τον έλεγχο της επικράτειας του και την αποτροπή τρομοκρατικών ενεργειών και επιθέσεων που οργανώνονται από τα εδάφη του.

Πιο συγκεκριμένα, οι ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία και η Ιταλία[57] έχουν (ρητά ή σιωπηρά) επικαλεστεί τη θεωρία αυτή προκειμένου να δικαιολογήσουν τη χρήση ενόπλων δυνάμεων εναντίον μη κρατικών δρώντων. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι το 2005, το Βρετανικό Chatham House [58] συμπεριέλαβε το δόγμα του ανίκανου ή απρόθυμου κράτους σε ένα σύνολο αρχών που προτάθηκαν από μια ομάδα δικηγόρων διεθνούς δικαίου για να αντικατοπτρίζουν τις τρέχουσες αρχές και κανόνες του διεθνούς δικαίου.

---

[56] Dinstein, Y. (2001). War, Aggression and Self-Defence (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781139164726.

[57] Olivier Corten, The "Unwilling or Unable" Test: Has It Been, and Could It Be, Accepted?, 29 Leiden J. Int'l L. 777– 99 (2016). Πολλές από τις επίσημες δηλώσεις αναφέρουν απλώς ότι το κράτος χρησιμοποιεί το δικαίωμα άμυνας, Elena Chachko & Ashley Deeks, Which States Support the "Unwilling and Unable" Test?, Lawfare , https://www.lawfareblog.com/which-states-support-unwilling-and-unable-test (όπου αναφέρεται ότι ορισμένα κράτη δεν ήταν συνεπή στις θέσεις τους καθώς ενώ αναφερόντουσαν στο Κριτήριο 'unwilling or unable' για να υποστηρίξουν το δικαίωμα άμυνας τους εντούτοις ασκούσαν κριτική για την επίκληση του κριτηρίου σε άλλα κράτη.

[58] Βλ. ιστοσελίδα Chatham House, the Royal Institute of International Affairs: https://www.chathamhouse.org

3. Η υποχρέωση προσήκουσας επιμέλειας

Υποστηρίζεται ότι η θεωρία unwilling unable έχει έρεισμα στην αρχή της προσήκουσας επιμέλειας [59]. Με βάση αυτή το κράτος έχει την αποκλειστική ευθύνη για την πρόληψη και την αντιμετώπιση επιθετικών ενεργειών από ένοπλες ομάδες που βρίσκονται στο έδαφός του. Πιο συγκεκριμένα, με βάση την αρχή αυτή το κράτος θα πρέπει να λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα εναντίον των μη κρατικών δρώντων που βρίσκονται στην επικράτεια του.

Με βάση λοιπόν την υποχρέωση της αρχής της προσήκουσας επιμέλειας, εάν το κράτος-φιλοξενίας αποδειχθεί ανεπαρκές στην αντιμετώπιση της δράσεως των ενόπλων ομάδων παρέχεται διασταλτικά η δυνατότητα αντίδρασης μέσω της νόμιμης άμυνας, προς το κράτος - θύμα, ώστε να αναλάβει εκείνο πλέον δράση [60]. Η θεώρηση αυτή, έρχεται ευθέως σε σύγκρουση με το νομικό καθεστώς, που διέπει τη νόμιμη άμυνα. Σε περίπτωση που παρά την χρήση βίας, οι μη κρατικοί δρώντες δεν αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά, θεμελιώνεται αφενός διεθνής ευθύνη για το κράτος φιλοξενίας, δε δύναται όμως να θεωρηθεί αυτό ως δράστης της επίθεσης και να ενεργοποιηθεί έτσι δικαίωμα νόμιμης άμυνας από το κράτος - θύμα εναντίον του μέσω χρήσης βίας[61]. Εύλογα λοιπόν εξάγεται το συμπέρασμα ότι μέσω του Δόγματος διαφαίνεται ο κίνδυνος να ευνοηθεί το κράτος -θύμα έναντι του κράτους φιλοξενίας.

---

[59] A. Deeks, "Unwilling or Unable: Toward a Normative Framework for Extraterritorial Self-Defense", (Virginia Journal on International Law, Volume 52 n.3, 2012) σελ.498

[60] N. Tsagourias, "Self-Defense against Non-State Actors: The interaction between Self-Defense as a Primary Rule and Self-Defense as a Secondary Rule", (Leiden Journal of International Law Vol. 29, 2016) 13.

[61] T. Ruis, S. Verhoeven, "Attacks by private actors and the right of self-defense", (Journal of Conflict and Security Law Vo.10, 2005) 307

4. Έννοια μη πρόθυμου και μη ικανού κράτους

i. Περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν εφαρμόζεται το δόγμα unwilling unable

Βασική προϋπόθεση εφαρμογής του δόγματος unwilling-unable είναι το κράτος φιλοξενίας να είναι μη πρόθυμο ή μη ικανό να αντιμετωπίσει την απειλή στο εσωτερικό του. Στην περίπτωση δηλαδή κατά την οποία ένα κράτος έχει υποστεί ένοπλη επίθεση από ομάδα μη κρατικών δρώντων η οποία βρίσκεται, οργανώνεται και ενεργεί μέσα στο έδαφος ενός τρίτου κράτους φιλοξενίας θα πρέπει πρώτα να αναζητήσουμε κατά πόσο το κράτος φιλοξενίας είναι πρόθυμο και ικανό να αντιμετωπίσει την απειλή που υπάρχει στην επικράτεια του χρησιμοποιώντας τα δικά του εσωτερικά μέσα.

Περαιτέρω θα πρέπει να ελέγξουμε εάν το κράτος φιλοξενίας δίδει τη συναίνεσή του στο κράτος-θύμα να επέμβει ή να βοηθήσει. Εάν έχει συμβεί αυτό τότε δεν χρειάζεται περαιτέρω ανάλυση της απροθυμίας ή ανικανότητας του. Ζήτημα αποτελεί βεβαίως το ποιος θα πρέπει να δώσει τη συναίνεση ιδίως στις περιπτώσεις που δεν υπάρχει νόμιμη διακυβέρνηση[62]. Για παράδειγμα, η συριακή κυβέρνηση κάλεσε τις ΗΠΑ να συντονίσουν τις ενέργειές τους εναντίον του ISIS, αλλά θα ήταν έγκυρη η πρόσκληση μιας κυβέρνησης που εμπλέκεται σε σοβαρές παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου[63] ή μήπως η συνεργασία με ένα τέτοιο καθεστώς θα βοηθούσε στη διάπραξη εγκλημάτων; Ζητήματα επίσης δημιουργεί η περίπτωση με βάση την οποία ένα κράτος δίνει τη συγκατάθεση του σε ορισμένα μόνο κράτη. Αυτό έγινε όπως θα αναφέρουμε παρακάτω στην περίπτωση της Συρίας.

ii. Το ζήτημα της αναζήτησης της συναίνεσης του κράτους φιλοξενίας

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι όπως υποστηρίζει η Deeks το κράτος θύμα να θα πρέπει να αναζητεί καταρχήν πάντοτε τη συναίνεση του κράτους φιλοξενίας. Όπως υποστηρίζει στη μελέτη της η χρήση βίας στο έδαφος ενός άλλου κράτους θα πρέπει να είναι

---

[62] N. Tsagourias, "Self-Defense against Non-State Actors: The interaction between Self-Defense as a Primary Rule and Self-Defense as a Secondary Rule", (Leiden Journal of International Law Vol. 29, 2016) σελ. 809

[63] Syria's President Speaks: A Conversation With Bashar al-Assad',Foreign Affairs, March-April 2015, σε www.foreignaffairs.com/interviews/2015-01-25/syrias-president-speaks

όλως εξαιρετική. Το κράτος θύμα θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να ζητά να λάβει τη συγκατάθεση του κράτους φιλοξενίας προκειμένου να αντιμετωπίσει την απειλή. Ακόμη κι αν το κράτος φιλοξενίας αρνείται να δώσει στο κράτος θύμα τη συγκατάθεσή του το τελευταίο θα πρέπει, κατά κανόνα, να διερευνήσει εάν υπάρχει ευκαιρία συνεργασίας με το κράτος φιλοξενίας για την καταστολή της απειλής[64]. Το ίδιο υποστηρίζουν και οι Nico Schrijver and Larissa van den Herik. Με βάση τα όσα αναφέρουν[65] τα κράτη που εξετάζουν το ενδεχόμενο χρήσης βίας κατά των τρομοκρατών που βρίσκονται σε ξένα εδάφη απαιτείται να λαμβάνουν πρώτα τη συγκατάθεση του κράτους φιλοξενίας για στρατιωτική δράση, εκτός εάν το κράτος αυτό είναι ανίκανο ή απρόθυμο να αντιμετωπίσει τις τρομοκρατικές επιθέσεις. Υποστηρίζεται και η αντίθετη άποψη, ωστόσο, από το Bethlehem[66] σύμφωνα με την οποία η συγκατάθεση του κράτους φιλοξενίας μπορεί να υπονοείται ενώ σε κάθε περίπτωση «η αποτυχία ή η άρνηση συμφωνίας σε ένα λογικό και αποτελεσματικό σχέδιο δράσης» νοείται ως συνεργασία του κράτους φιλοξενίας με τους τρομοκράτες κι άρα σε αυτή την περίπτωση νομιμοποιείται η χρήση βίας από το κράτος θύμα. Στην πράξη βέβαια οι ΗΠΑ στην υπόθεση της Συρίας δεν ζήτησαν ποτέ καμία συγκατάθεση. Είναι επομένως σαφές ότι η αμερικανική θεώρηση του δόγματος είναι κατά πολύ ευρύτερη από όσα προτείνουν οι υποστηρικτές της θεωρίας.

Θα πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι σε κάθε περίπτωση δεν φαίνεται να ισχύει το αντίστροφο. Δηλαδή το δόγμα unwilling unable δεν φαίνεται να υπαγορεύει ότι ένα κράτος πρέπει να δέχεται βοήθεια από άλλα κράτη. Ένα τέτοιο συμπέρασμα θα υπονόμευε άλλωστε το δικαίωμα εδαφικής ακεραιότητας ενός κράτους.

iii. Μη πρόθυμο ή/και μη ικανό;

Όταν το κράτος φιλοξενίας δεν συναινεί θα πρέπει να εξετάσουμε εάν είναι μη πρόθυμο ή μη ικανό με βάση τους κανόνες του δόγματος. Αρχικά, δεν είναι ξεκάθαρο εάν θα πρέπει να συντρέχουν και τα δύο στοιχεία παράλληλα ή αρκεί να υφίσταται μόνο ένα εκ των δύο (να είναι δηλαδή είτε μη πρόθυμο είτε μη ικανό). Σε σχέση με το ζήτημα έχουν διατυπωθεί διαφορετικές

---

[64] Deeks, Ashley, 'Unwilling or Unable': Toward an Normative Framework for Extra-Territorial Self-Defense (August 19, 2011). Virginia Journal of International Law, Vol. 52, No. 3, p. 483, 2012, Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=1971326, σελ.520.

[65] Nico Schrijver & Larissa van den Herik,Leiden Policy Recommendations on Counter-terrorism andInternational Law,57NETH.INT'LL. REV. 531 (2010), σελ. 12 σε https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-68451.pdf

[66] Daniel Bethlehem,Self-Defense Against an Imminent or Actual Armed Attack by Nonstate Actors, 106 AJIL 769,773 (2012). Σελ. 776, princ. 12

απόψεις. Η Deeks[67] and ο Williams[68] θεωρούν πως θα πρέπει να συντρέχει είτε η μια προϋπόθεση είτε η άλλη, ενώ ο Schmitt and ο Arimatsu θεωρούν πως ένα κράτος θα πρέπει να είναι ταυτοχρόνως και μη ικανό και μη πρόθυμο[69].

iv. Μη ικανό κράτος

Αλλά ακόμη και οι όροι μη ικανό και μη πρόθυμο είναι ασαφείς καθώς φαίνεται ότι τα κράτη δεν έχουν συμφωνήσει σε μία κοινή εννοιολογική βάση. Σε μια προσπάθεια εννοιολογικής προσέγγισης του όρου «μη ικανός» θα μπορούσε να λεχθεί ότι αναφέρεται στα κράτη που παρά τις προσπάθειες που καταβάλλουν δεν είναι σε θέση να προστατεύσουν επαρκώς την εδαφική τους επικράτεια από τις παράνομες ενέργειες των μη κρατικών δρώντων. Σε αυτό το σημείο τίθεται βεβαίως το ζήτημα εάν τα κράτη αυτά εξακολουθούν να ασκούν έλεγχο στα μέρη αυτά του εδάφους τους ή αν πρόκειται για αποτυχημένα κράτη[70] .

v. Μη πρόθυμο κράτος

Σε σχέση με τον όρο «μη πρόθυμος» φέρεται να υπονοείται και ένας βαθμός υπαιτιότητας όχι όμως τέτοιου βαθμού που να μπορεί να λεχθεί ότι υπάρχει ευθύνη του κράτους για την ένοπλη επίθεση. Πιο συγκεκριμένα το απρόθυμο κράτος όχι μόνο αποτυγχάνει να αποτρέψει τις δράσεις των κρατικών δρώντων στην επικράτεια του αλλά φαίνεται ότι έχει και κάποιο βαθμό συμμετοχής ή τουλάχιστον μια απροθυμία να τις αντιμετωπίσει. Αν υπάρχει κάποιος βαθμός συμμετοχής αυτός πάντως δεν φτάνει μέχρι του σημείου απόδοσης ευθυνών.

Από τα παραπάνω καταδεικνύεται η ασάφεια της φύσης των εννοιών «Μη Ικανός» και «Μη Πρόθυμος» παρά το γεγονός ότι είναι θεμελιώδη στοιχεία της θεωρίας. Η ίδια η φύση της θεωρίας δηλαδή η νομιμοποίηση της παραβίασης της κρατικής εδαφικής κυριαρχίας του κράτους, στο οποίο δραστηριοποιούνται μη κρατικοί δρώντες, δεν αφήνει περιθώρια αποδοχής στο σύνολό της.

---

[67] Deeks, Unwilling or Unable, Towards a normative framework, Virginia Journal of International Law, Volume 52 (2012), p. 494.

[68] Williams, Gareth D., Piercing the Shield of Sovereignty: An Assessment of the Legal Status of the"Unwilling or Unable" Test, University of New South Wales Law Journal 36.2 (2013), pp. 619-641

[69] Arimatsu, Louise, Schmitt, Michael, Attacking 'Islamic State' and the Khorasan Group: Surveying the International Law Landscape, Columbia Journal Transnational Law Volume 53, Number 1 (2014). [Arimatsu and Schmitt]

[70] Βλ. Hannah Woolaver, State Failure, Sovereign Equality and Non-Intervention: Assessing Claimed Rights to Intervene in Failed States, 32 Wis. Int'l L.J. 595, 600 (2014).

vi. Προτεινόμενα κριτήρια εφαρμογής του Δόγματος unwilling unable

Εάν και οι όροι «μη ικανός» και «μη πρόθυμος» δεν έχουν οριστικοποιηθεί υπό την έννοια της πλήρους αποκρυστάλλωσης του περιεχομένου τους έχουν προταθεί ορισμένες παράμετροι[71] χωρίς ωστόσο να γίνονται καθολικά δεκτές. Πιο συγκεκριμένα έχει προταθεί να χρησιμοποιούνται κάποια κριτήρια προκειμένου να διακριβωθεί εάν ένα κράτος είναι μη πρόθυμο ή μη ικανό.

Σύμφωνα με την Deeks [72] :

Α) Ένα βασικό κριτήριο είναι η ύπαρξη προηγούμενων αιτημάτων καταστολής της επίθεσης και η παροχή εύλογου χρόνου δράσης στο κράτος φιλοξενίας[73]. Το κράτος θύμα θα πρέπει δηλαδή να απευθύνεται στο κράτος φιλοξενίας και να του ζητά να καταστείλει την επίθεση που προέρχεται από το εσωτερικό του. Από την απάντηση του κράτους φιλοξενίας το κράτος θύμα μπορεί να εξάγει συμπεράσματα σε σχέση με το εάν το κράτος φιλοξενίας είναι πρόθυμο ή ικανό να αντιμετωπίσει την απειλή. Ενώ, επίσης η ύπαρξη των αιτημάτων καταστολής διασφαλίζει ότι το κράτος φιλοξενίας είναι ενήμερο για την κατάσταση μειώνοντας έτσι την πιθανότητα το κράτος φιλοξενίας να αδρανεί λόγω άγνοιας της κατάστασης. Παρέχει επίσης την ευκαιρία στο κράτος θύμα να κοινοποιεί σχετικές πληροφορίες στο κράτος φιλοξενίας σχετικά με τη φύση και τη θέση της απειλής. Το συγκεκριμένο κριτήριο είναι διφορούμενο, καθώς δεν είναι ξεκάθαρο πως ορίζεται ο επαρκής χρόνος ανταπόκρισης, ενώ, μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί και έμμεσο εξαναγκασμό.

Β) Επίσης κριτήριο αποτελεί ο χαρακτήρας των ενεργειών των μη κρατικών δρώντων. Κατά πόσο δηλαδή η απειλή είναι ευρεία ή περιορισμένη, παρούσα ή επικείμενη ή βεβαία[74]. Το κράτος θύμα μπορεί να κατανοήσει τη φύση και τη σοβαρότητα της απειλής σταθμίζοντας παράγοντες όπως η γεωγραφική θέση των ενόπλων ομάδων, η ένταση των επιθέσεων, η

---

[71] A. Deeks, "Unwilling or Unable: Toward a Normative Framework for Extraterritorial Self-Defense", (Virginia Journal on International Law, Volume 52 n.3, 2012) 538επ.

[72] N. Tsagourias, "Self-Defense against Non-State Actors: The interaction between Self-Defense as a Primary Rule and Self-Defense as a Secondary Rule", (Leiden Journal of Inter-national Law Vol. 29, 2016) 7-10

[73] A. Deeks, "Unwilling or Unable: Toward a Normative Framework for Extraterritorial Self-Defense", (Virginia Journal on International Law, Volume 52 n.3, 2012) σελ. 521

[74] N. Tsagourias, "Self-Defense against Non-State Actors: The interaction between Self-Defense as a Primary Rule and Self-Defense as a Secondary Rule", (Leiden Journal of International Law Vol. 29, 2016) σελ. 809 και A. Deeks, "Unwilling or Unable: Toward a Normative Framework for Extraterritorial Self-Defense", (Virginia Journal on International Law, Volume 52 n.3, 2012) σελ. 521

πολυπλοκότητα των επιθέσεων που έχουν πραγματοποιηθεί. Όσο πιο εξελιγμένη είναι η οργάνωση της ένοπλης ομάδας, τόσο πιο δύσκολο θα είναι για το κράτος φιλοξενίας να αντιμετωπίσει την απειλή με την απαιτούμενη ένταση και ταχύτητα.

Γ) Ένας ακόμη παράγοντας που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι το κατά πόσο ένα κράτος είναι ικανό ή μη στην άσκηση αποτελεσματικής εξουσίας επί των εδαφών του. Σε αντίθετη περίπτωση, όπου ένοπλες ομάδες κατέχουν εδάφη του, αυτό θα πιθανόν να χαρακτηριστεί ως μη ικανό[75]. Επομένως, είναι επιτακτική η ανάγκη το κράτος θύμα να αξιολογήσει δίκαια το επίπεδο ελέγχου που ασκεί το κράτος φιλοξενίας στην περιοχή της επικράτειας του από την οποία προέρχεται η απειλή για την ακριβή αξιολόγηση της «ικανότητας» του να καταστείλει την απειλή. Ο νομικός σύμβουλος του Αμερικανικού State Department επιχειρώντας να εξηγήσει τη νομική βάση της απόφασης των ΗΠΑ για χρήση βίας στην Καμπότζη το 1970 επεσήμανε την έμφαση που δόθηκε ιστορικά στην έλλειψη επαρκούς ελέγχου της επικράτειας[76]. Ομοίως, η Τουρκία επανειλημμένα επικαλέστηκε την έλλειψη ελέγχου του Ιράκ στην περιοχή του Βόρειου Ιράκ για να αιτιολογήσει τη χρήση βίας εκεί εναντίον της κουρδικής τρομοκρατικής ομάδας PKK[77].

Δ) Θα πρέπει επίσης να αξιολογηθεί η ύπαρξη προτάσεων ή οι προηγούμενες προσπάθειες που έχει καταβάλει το κράτος φιλοξενίας για την εξάλειψη της απειλής. Ένας άλλος παράγοντας που μπορεί να εξεταστεί είναι η αποδοτικότητα των μέτρων που έλαβε προκειμένου να αντιμετωπίσει την δράση των ενόπλων ομάδων το κράτος φιλοξενίας. Αυτή η αξιολόγηση η οποία παρουσιάζει διαδικαστικά και ουσιαστικά χαρακτηριστικά εξυπηρετεί πολλαπλές λειτουργίες. Καταρχήν προωθεί τις προσπάθειες του κράτους θύματος, ενώ

---

[75] A. Deeks, "Unwilling or Unable: Toward a Normative Framework for Extraterritorial Self-Defense", (Virginia Journal on International Law, Volume 52 n.3, 2012) 46.

[76] Βλ. John R. Stevenson, Legal Adviser of the U.S. Dep't of State, Statement on Legal Aspects of U.S. Military Action in Cambodia to the New York City Bar Assoc. 2 (May 28, 1970), *σε* http://tinyurl.com/7gtt34x ο οποίος είπε « Both the previous Cambodian Government under Prince Sihanouk and the present Government headed by Lon Nol have made efforts to limit . . . these violations of Cambodia's rights as a neutral. . . . In any event, however, the control and restraint exercised by the previous Cambodian Government was progressively eroded by constant North Vietnamese pressure. . . . Cambodian police and other officials were driven out of many localities in the border area. . . . We have limited our area of operations to that part of Cambodia from which Cambodian authority had been eliminated and which was occupied by the North Vietnamese , βλ. επίσης Richard Nixon, Address to the American People (30 Απριλίου 1970) ("The areas in which these attacks will be launched are completely occupied and controlled by North Vietnamese forces.").

[77] Minister for Foreign Affairs of Turkey, Letter from the Minister for Foreign Affairs of Turkey addressed to the Secretary-General and to the President of the Security Council, U.N. Doc. S/1996/479 ο οποίος είπε «Iraq cannot exercise its authority either on the territory or the airspace of a part of its country. Turkey, therefore, can at present neither ask the Government of Iraq to fulfil its obligation nor find any legitimate authority in the north of Iraq to hold responsible under international law for terrorists acts committed or originated there. . . . [U]ntil Iraq is in a position to resume its responsibilities and perform its consequent duties under international law, Turkey has to take necessary and appropriate measures to eliminate the existing terrorist threat from the area».

ταυτόχρονα καθορίζει την ικανότητα και την προθυμία του κράτους φιλοξενίας να αντιμετωπίσει την απειλή. Η αναφορά με λεπτομέρειες στον τρόπο με τον οποίο το κράτος φιλοξενίας προτείνει να αντιμετωπιστεί η απειλή υποδηλώνει τη γενικότερη στάση του απέναντι σε αυτή.

Ε) Τέλος, ένας άλλος παράγοντας που έχει σημασία να αξιολογηθεί είναι η ύπαρξη και ο τρόπος προγενέστερης αντιμετώπισης σε ανάλογες περιπτώσεις, από το κράτος - φιλοξενίας των μη κρατικών δρώντων, ούτως ώστε να διαπιστωθεί η πλήρωση της προϋπόθεσης της αναγκαιότητας για τη λήψη αμυντικών μέτρων. Με τον τρόπο αυτό αξιολογείται η ικανότητα ανταπόκρισης στην απειλή. Για παράδειγμα, το κράτος θύμα μπορεί να αξιολογήσει τι απάντησε το κράτος φιλοξενίας σε προηγούμενα αιτήματα για τη λήψη μέτρων κατά των ενόπλων ομάδων που πραγματοποιούν επιθέσεις εναντίον ενός τρίτου κράτους θύματος.

5. Το ζήτημα της παραβίασης της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους-φιλοξενίας

Ένα από τα κεντρικότερα ζητήματα που τίθενται στην περίπτωση της εξωεδαφικής άμυνας του κράτους θύματος έναντι μη κρατικών δρώντων που βρίσκονται και δρουν από το έδαφος τρίτου κράτους (κράτους- φιλοξενίας) είναι η παραβίαση της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους-φιλοξενίας.

Με βάση την αρχή της κυρίαρχης ισότητας όλων των Μελών του όπως αποτυπώνεται στο Άρθρο 2(1) του Χάρτη όλα τα κράτη είναι ίσα μεταξύ τους. Απότοκη της αρχής αυτής είναι η κρατική κυριαρχία και ανεξαρτησία των Κρατών. Αυτό σημαίνει ότι το γεγονός ότι ένα κράτος είναι μη ικανό ή μη πρόθυμο να αντιμετωπίσει μια ένοπλη ομάδα που βρίσκεται και δρα στο

εσωτερικό του δεν καθιστά το δικαίωμα της εδαφικής του ακεραιότητας λιγότερο ισχυρό [78]ή δεν το καθιστά αυτόματα αποτυχημένο κράτος[79] [80].

Για ποιο λόγο επομένως επιτρέπεται η χρήση ένοπλης βίας του κράτους θύματος και κατά πόσο αυτή επηρεάζει την εδαφική κυριαρχία του κράτους φιλοξενίας; Παραβιάζει το παρεμβαίνον κράτος θύμα την απαγόρευση jus ad bellum όσον αφορά το κράτος φιλοξενίας;

Έχουν προταθεί πολλές λύσεις που επιχειρούν να εξηγήσουν για ποιο λόγο επιτρέπεται η παραβίαση της κυριαρχίας του κράτους φιλοξενίας. Η πιο απλή είναι ότι μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι προκειμένου να ασκηθεί το δικαίωμα άμυνας έναντι μιας ένοπλης ομάδας οι ενέργειές της θα πρέπει να αποδοθούν στο κράτος φιλοξενίας. Αυτό δικαιολογεί την παραβίαση της κυριαρχίας εναντίον του τελευταίου[81]. Η λύση αυτή δεν είναι ορθή καθώς επιχειρεί να λύσει το πρόβλημα εξαφανίζοντας το. Όπως αναφέραμε και ανωτέρω, η περίπτωση των μη πρόθυμων και μη ικανών κρατών διαφέρει καθώς δεν μπορεί να αποδοθεί σε αυτά οποιαδήποτε μορφής σύνδεση με τις ενέργειες των μη κρατικών δρώντων που βρίσκονται στην επικράτεια τους. Το πρόβλημα, επομένως, με αυτή τη θεώρηση είναι ότι αρνείται την πιθανότητα ότι οποιοδήποτε κράτος μπορεί να εμπλακεί σε ένοπλη σύγκρουση με μια ένοπλη ομάδα της οποίας οι πράξεις δεν μπορούν να αποδοθούν στο κράτος φιλοξενίας. Αυτό σημαίνει επομένως ότι η αμυντική δράση του κράτους θύματος με βάση αυτή τη θεωρία θα είναι παράνομη και ότι το κράτος που απειλείται από τις επιθέσεις των ενόπλων ομάδων θα πρέπει απλώς να ελπίζει ότι το κράτος φιλοξενίας - ή η διεθνής κοινότητα - θα αντιμετωπίσουν την κατάσταση. Εάν το κράτος φιλοξενίας ή η παγκόσμια κοινότητα δεν το πράξει, το κράτος θύμα θα πρέπει απλώς να θυσιάσει τη δική του ασφάλεια, ίσως ακόμη και τη δική του ύπαρξη. Κανένα κράτος όπως είναι λογικό δεν θα συμμορφωθεί με ένα διεθνές νομικό καθεστώς που απαιτεί αυτό το ποσό της αυτοθυσίας. Με άλλα λόγια, εάν ένας non state actor διαθέτει πυρηνικά όπλα και σκοπεύει

---

[78] Βλ. Θέση που εξέφρασε ο Jens David Ohlin στο Michael N. Schmitt. Necessity and Proportionality in International Peace and Security Law (LIEBER STUDIES SERIES) (p. 113). Oxford University Press. Kindle Edition. Υποστηρίζει ότι θα πρέπει να γίνει δεκτή η θεωρία του estoppel και κατά συνέπεια το κράτος φιλοξενίας σε αυτές τις περιπτώσεις δεν θα πρέπει να δύναται να αντιτείνει την παραβίαση της εδαφικής του ακεραιότητας.

[79] Ως αποτυχημένα - παραβατικά *(failed - rogue states)* ή κράτη υπό κατάρρευ-ση *(collapsed states)* ή αδύναμα κράτη *(weak states)* ή κράτη - παρίες, ορίζονται αδόκιμα κρατικές οντότητες, οι οποίες παρουσιάζουν αστάθεια και μακράς χρονικής διάρκειας βία, μη έχοντας τον πλήρη έλεγχο της εδαφικής τους επικράτειας και μην παρέχοντας στον πληθυσμό τους βασικές ανάγκες ασφαλείας, υγείας και εκπαιδευτικού συστήματος. Επίσης, εμφανίζουν κοινωνικά ανυπέρβλητες ανισότητες.

[80] John Yoo, Fixing Failed States, 99 Cal. L. Rev. 95, 104 (2011).

[81] M.E. O'Connell, Dangerous Departures, 107 Am. J. Int'l L. 380, 383 (2013). For a discussion of the attribution requirement, see Tom Ruys, "Armed Attack" and Article 51 of the UN Charter 489– 90 (2010).

να τα αναπτύξει εναντίον ενός κράτους και το κράτος στο έδαφος του οποίου βρίσκεται και δρα δεν θέλει ή δεν μπορεί να επιλύσει το πρόβλημα, το απειλούμενο κράτος θα υπερασπιστεί και θα σταματήσει τον μη κρατικό δρώντα. Η απαίτηση να παραιτηθεί του δικαιώματος άμυνας υπό αυτές τις συνθήκες είναι απλώς παράλογη.

Μία ακόμη λύση που έχει προταθεί είναι να υποτεθεί ότι η αμυντική δράση περιορίζεται μόνο στους στρατιωτικούς και διοικητικούς πόρους της ένοπλης ομάδας και δεν κατευθύνεται ενάντια στο κράτος φιλοξενίας[82]. Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση το παρεμβαίνον κράτος δεν έχει «επιτεθεί» καθόλου στο κράτος φιλοξενίας. Κι επομένως εάν δεν υπάρχει επίθεση εναντίον του κράτους φιλοξενίας αυτό δεν έχει δικαίωμα άμυνας εναντίον του κράτους θύματος. Μια παρόμοια θέση υποστηρίζει ότι η χρήση του δικαιώματος άμυνας μπορεί να είναι παράνομη ως προς το κράτος φιλοξενίας αρκεί να μην φτάνει στο επίπεδο μιας ένοπλης επίθεσης. Αυτή η τελευταία θέση είναι μια δυσάρεστη οριακή θέση, καθώς υποδηλώνει ότι η παρέμβαση είναι μεν παράνομη αλλά όχι αρκετά παράνομη για να ενεργοποιήσει το δικαίωμα άμυνας. Η θεωρία αυτή παρουσιάζει αρκετά προβλήματα. Καταρχήν παραμερίζει εντελώς το γεγονός ότι το κράτος θύμα θα διασχίσει τα εδάφη του κράτους φιλοξενίας. Ο αντίλογος σε αυτό είναι ότι το κράτος φιλοξενίας έχει μεν κυριαρχία επί των εδαφών του αλλά η κυριαρχία αυτή δεν φτάνει μέχρι του σημείου να ελέγχει τα κατεχόμενα από μη κρατικούς δρώντες εδάφη του. Ωστόσο, η διέλευση του εδάφους ενός κράτους είναι εξαιρετικά σημαντική για το jus ad bellum και άρα δεν μπορεί να υποστηριχθεί πειστικά ότι σε αυτή την περίπτωση δεν έχουμε παραβίαση της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους φιλοξενίας.

Μια άλλη λύση θα ήταν να αναγνωρίσουμε τις ένοπλες ομάδες ως νέο κράτος, υπό την προϋπόθεση ότι πληρούν τις σχετικές προϋποθέσεις. Οι Ηνωμένες Πολιτείες και οι σύμμαχοι τους θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν αυτή τη στρατηγική για να δικαιολογήσουν τη χρήση βίας κατά του ISIS στο έδαφος της Συρίας[83]. Εάν το ISIS χαρακτηριζόταν ως κράτος, δεν θα βρισκόταν πλέον - εξ ορισμού - στο συριακό έδαφος καθώς θα είχε τη δική του επικράτεια. Οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν ήθελαν να ακολουθήσουν αυτήν την επιλογή επειδή ήθελαν να αρνηθούν στο ISIS τη νομιμότητα της κρατικής υπόστασης. Σε κάθε περίπτωση και η θεώρηση

[82] Yoram Dinstein, War, Aggression and Self Defense 298– 99 (6η εκδ. 2017), Noam Lubell, Extraterritorial Use of Force Against Non-State Actors 27– 29 (2010) (αναφέρει αλλά δεν υποστηρίζει το επιχείρημα ότι η αμυντική δράση κατά μη κρατικών δρώντων δεν συνιστά παραβίαση της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους φιλοξενίας). Βλ. όμως M.E. O'Connell, Dangerous Departures, 107 Am. J. Int'l L. 380, 383 (2013).

[83] Chelsea Elizabeth Bellew, Secession in International Law: Could ISIS Become a Legally Recognized State?, 42 Ohio N.U. L. Rev. 239, 265 (2015)

αυτή όπως και οι προηγούμενες αποτυγχάνουν να επιλύσουν το πρόβλημα του δικαιώματος εξωεδαφικής αμυντικής δράσης.

Μία τέταρτη λύση που έχει υποστηριχθεί είναι ότι η παραβίαση της κυριαρχίας του κράτους φιλοξενίας δικαιολογείται από την «συνενοχή» του επειδή αρνήθηκε να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τις ένοπλες ομάδες που δρουν στα εδάφη του[84] . Η «συνενοχή» αναφέρεται σε εισαγωγικά, επειδή δεν είναι τυπικό να σκεφτόμαστε συνενοχή σε καταστάσεις όπου το κράτος δεν ενεργεί. Σε αυτήν την περίπτωση, η συνενοχή χρησιμοποιείται ως μια αόριστη έννοια και όχι με τους αυστηρούς όρους που κατανοούνται από το δίκαιο της ευθύνης των κρατών. Είναι δύσκολο να προσδιοριστεί η υποχρέωση δράσης, αν και ίσως μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι όλα τα κράτη έχουν την υποχρέωση να αποτρέψουν τη χρήση του εδάφους τους με τρόπο που θα βλάψει την κυριαρχία ή εδαφική ακεραιότητα άλλων κρατών - μια ergo omnes υποχρέωση προς την παγκόσμια κοινότητα[85]. Αυτό θα μπορούσε να περιγραφεί ως μια ευρύτερη εκδήλωση της αρχής «μη βλάβης» που συζητείται συχνά στο διεθνές περιβαλλοντικό δίκαιο, και μερικές φορές αναφέρεται επίσης ως υποχρέωση άσκησης «δέουσας επιμέλειας». Αλλά αν η υποχρέωση αυτή υπάρχει ως lex lata είναι λίγο αμφιλεγόμενη. Τούτου λεχθέντος, διατυπώνει μια κοινή λογική και ευρεία κοινή διαίσθηση: ότι τα κράτη έχουν ηθική ή διπλωματική υποχρέωση να επιλύουν απειλές στην επικράτειά τους[86]. Το επιχείρημα αυτό δεν μπορεί, ωστόσο, να τύχει εφαρμογής όταν το κράτος είναι μεν πρόθυμο να επιλύσει την απειλή, αλλά είναι ανίκανο να το πράξει. Σε αυτήν την περίπτωση μπορεί κανείς να υποστηρίξει ότι το κράτος είναι ένα αποτυχημένο κράτος, επομένως δεν έχει καθόλου κυριαρχία. Αυτό όμως όπως ειπώθηκε παραπάνω είναι ένα λανθασμένο επιχείρημα.

Το τελευταίο επιχείρημα θα μπορούσε να αναδιατυπωθεί έτσι ώστε ο ισχυρισμός να μην είναι ότι το κράτος φιλοξενίας υπέστη ολική εξάλειψη της κυριαρχίας, αλλά ότι υπέστη απλώς μια μείωση της κυριαρχίας επαρκή για να εξηγήσει γιατί η παρέμβαση δεν παραβιάζει την εδαφική του ακεραιότητα. Εάν το κράτος δεν μπορεί πραγματικά να εμποδίσει τις ένοπλες ομάδες, αυτό υποδηλώνει ότι δεν έχει πλήρη έλεγχο στην επικράτειά του Αυτό προϋποθέτει ότι η κυριαρχία έχει διαφορετικά επίπεδα, κάτι που επίσης δεν μπορεί να γίνει δεκτό.

---

[84] Steven R. Ratner, Complicity and Compromise in the Law of Nations, 10 Crim. L. & Phil. 559, 565 (2016)

[85] See Tom Ruys & Sten Verhoeven, Attacks by Private Actors and the Right of Self-Defence, 10 J. Conflict & Security L. 289, 306 (2005).

[86] Michael N. Schmitt. Necessity and Proportionality in International Peace and Security Law (LIEBER STUDIES SERIES) (pp. 122-123). Oxford University Press.

Η Deeks από την άλλη παρουσιάζει την ίδια τη θεωρία unwilling unable ως μια στάθμιση μεταξύ του δικαιώματος άμυνας του κράτους θύματος και του δικαιώματος εδαφικής κυριαρχίας του κράτους φιλοξενίας[87]. Αυτό, ωστόσο, δεν δίνει επαρκή απάντηση στο ζήτημα της παραβίασης της εδαφικής ακεραιότητας.

Τέλος, πρόσφατα ο Schmitt [88]υποστήριξε ότι η απάντηση βρίσκεται στην εφαρμογή της αρχής του estoppel. Σύμφωνα με όσα υποστηρίζει η αρχή του estoppel μπορεί να εξηγήσει γιατί επιτρέπεται η χρήση βίας κατά των ενόπλων ομάδων. Με βάση τα όσα υποστηρίζει στην περίπτωση αυτή υπάρχει μεν παραβίαση της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους φιλοξενίας αλλά το τελευταίο δεν μπορεί να την επικαλεστεί. Ωστόσο και η θεώρηση αυτή εγείρει προβληματισμούς και ζητήματα καθώς επί της ουσίας δέχεται ότι υπάρχει (ανεπίτρεπτη) παραβίαση της εδαφικής κυριαρχίας του κράτους φιλοξενίας την οποία προσπαθεί να παρακάμψει χρησιμοποιώντας δικονομικά εργαλεία του common law.

Από τα παραπάνω καθίσταται σαφές ότι μέχρι και σήμερα δεν έχει δοθεί πειστική απάντηση στο ζήτημα της παραβίασης της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους φιλοξενίας στις περιπτώσεις εφαρμογής του δόγματος.

---

[87] Deeks, Ashley, 'Unwilling or Unable': Toward an Normative Framework for Extra-Territorial Self-Defense (August 19, 2011). Virginia Journal of International Law, Vol. 52, No. 3, p. 483, 2012, Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=1971326, σελ 508.

[88] Michael N. Schmitt. Necessity and Proportionality in International Peace and Security Law (LIEBER STUDIES SERIES) (pp. 124-125). Oxford University Press.

6. Ο έλεγχος της ύπαρξης σαφούς Opinio Juris για τη θεωρία Unable/ Unwilling

Για την περαιτέρω πρακτική εφαρμογή της θεωρίας unable unwilling πρέπει να εξεταστεί και η αποδοχή της από την Διεθνή κοινότητα μέσω μιας κοινής opinio juris που να την επιτρέπει. Καταρχήν, όπως προειπώθηκε, η πλειοψηφία των κρατών δεν υιοθετεί τη θεωρία. Στο σημείο αυτό ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση της Ρωσίας, η οποία έκανε μεν δεκτή τη θεωρία για να δικαιολογήσει τις επιθέσεις της κατά των Τσετσένων ανταρτών στην Γεωργία, αλλά δεν την αποδέχτηκε στην περίπτωση της Συρίας.

Η περίπτωση της Συρίας λόγω και των πολλών εμπλεκόμενων μερών αποτελεί ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον και χαρακτηριστικό δείγμα της στάσης της διεθνούς κοινότητας απέναντι στη θεωρία unwilling unable.

Στην περίπτωση του Συριακού πολέμου τα κράτη τα οποία συμμετείχαν μαζί με τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής στην επέμβαση στα συριακά εδάφη είναι το Ηνωμένο Βασίλειο, ο Καναδάς, η Αυστραλία, η Γαλλία, η Ολλανδία, η Γερμανία, η Δανία, η Σαουδική Αραβία, η Ιορδανία, το Κατάρ, το Μπαχρέιν, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, το Μαρόκο και η Τουρκία. Ωστόσο, δεν υιοθέτησαν όλα τη θεωρία μη πρόθυμου, μη ικανού κράτους προκειμένου να αιτιολογήσουν την επέμβαση τους. Παρακάτω θα επιχειρηθεί μια αναφορά στα κράτη που φαίνεται με τη στάση τους να υιοθέτησαν τη θεωρία και στα κράτη που δεν την επικαλέστηκαν.

i. Συριακός πόλεμος

Πριν από αυτό, όμως, θα γίνει μια μικρή εισαγωγική αναφορά στις ένοπλες συγκρούσεις που μαίνονται επί των Συριακών εδαφών. Ειδικότερα, επί του εδάφους της Συρίας μαίνονται ένοπλες συγκρούσεις μεταξύ της Συριακής Κυβέρνησης του Προέδρου Bashar Al Assad και των υποστηρικτών του από τη μια και αντικυβερνητικών παραστρατιωτικών οργανώσεων, της τρομοκρατικής οργάνωσης ISIS αλλά και κουρδικών δυνάμεων που κατέχουν συριακά εδάφη από την άλλη. Πιο συγκεκριμένα, η Κυβέρνηση του Assad η οποία παρά το γεγονός ότι δεν χαίρει καθολικής αναγνώρισης από τα κράτη εντούτοις εξακολουθεί να εκπροσωπεί τη χώρα σε οργανισμούς όπως τα Ηνωμένα Έθνη αλλά και να διατηρεί σημαντικές διπλωματικές σχέσεις αποτελεί, υπό την έννοια του διεθνούς δικαίου, την Κυβέρνηση της Συρίας. Ο Assad έχει στο πλευρό του μια σειρά παραστρατιωτικών οργανώσεων με την ονομασία National

Defence Forces (NDF) οι οποίοι λαμβάνουν βοήθεια από το Ιράν, φιλοκυβερνητικούς μαχητές, Λιβανέζους μαχητές μέλη της παραστρατιωτικής οργάνωσης Hezbollah, Αφγανούς και Ιρακινούς Σιίτες. Από πλευράς κρατών βρίσκει υποστήριξη στις στρατιωτικές δυνάμεις της Ρωσίας και του Ιράν. Στην αντίπαλη πλευρά εναντίον του Assad μάχεται πλήθος παραστρατιωτικών οργανώσεων οι οποίες κατά κανόνα δεν συνδέονται μεταξύ τους καθώς δεν ακολουθούν ενιαία στρατηγική, ενώ, ενίοτε συγκρούονται αλλά έχουν ως κοινό στόχο την πτώση του Κυβερνητικού καθεστώτος. Την Κυβέρνηση επίσης μάχονται και οι ιρακινές δυνάμεις του ISIS που εκτείνονται εδαφικά σε μια περιοχή που ανήκει τόσο στο Ιρακ όσο και στη Συρία και για το λόγο αυτό λογίζονται ως ξεχωριστή δύναμη καθώς και οι Κουρδικές δυνάμεις που έχουν τον έλεγχο εδαφών της χώρας στα σύνορα με την Τουρκία.

Αναλυτικότερα, κατά της Κυβέρνησης μάχονται παραστρατιωτικές οργανώσεις με κυριότερες το Free Syrian Army (FSA) και το Islamic Front οι οποίες παρά τις μεταξύ τους συγκρούσεις συνεργάζονται σε ένα βαθμό, μια ομάδα τζιχαντιστών που συνδέονται με την Al Qaida τους Al Nursa Front, την τρομοκρατική οργάνωση ISIS που αποτελεί ένα αυτοαποκαλούμενο χαλιφάτο που μάχεται μεταξύ άλλων εναντίον της Ιρακινής και Συριακής Κυβέρνησης, των ΗΠΑ και των κουρδικών δυνάμεων στη Συρία και στο Ιράκ, αλλά και κουρδικές παραστρατιωτικές οργανώσεις που δρουν σε μία αυτονομημένη περιοχή στα σύνορα με την Τουρκία.

Η εμπλοκή του Ισλαμικού Κράτους στο Ιράκ και το Λεβάντε στον συριακό εμφύλιο δημιούργησε περαιτέρω επιπλοκές[89]. Το Ισλαμικό Κράτος άρχισε να εξαπλώνεται και να αποκτά τον έλεγχο σε περιοχές της Συρίας. Η δράση του, όμως, ήταν ανεξάρτητη και δεν μπορεί να θεωρηθεί επ'ουδενί ότι τελεί υπό τον έλεγχο της Συριακής Κυβέρνησης. Παράλληλα, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η Συρία έχει λάβει στρατιωτικά μέτρα εναντίον τους αλλά έχει προσκαλέσει και τη Ρωσία, την Κίνα και το Ιράν[90] να τη συνδράμουν.

ii. Κράτη που υιοθέτησαν τη θεωρία

Οι ΗΠΑ, επικαλούμενες το άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη των ΗΕ, επιχείρησαν να αιτιολογήσουν μονομερή στρατιωτική επέμβαση στο πλαίσιο της συλλογικής άμυνας υπέρ του

[89] A. Simon, "Failure to Protect: Syria and the UN Security Council", (Global Center for the Responsibility to Protect, Occasional Paper Series, No. 5, 2015) 3-9.
[90] UN Security Council, *S/Res/2249/2015, 20 November 2015* και S/Res/80/2016

Ιράκ, του ίδιου του αμερικανικού κράτους, αλλά και του συνόλου της διεθνούς κοινότητας που απειλούνταν άμεσα από τη δράση του ISIS.

Αναλυτικότερα, η Επιστολή των ΗΠΑ[91] προς το Συμβούλιο Ασφαλείας ακολουθεί τον κατωτέρω συλλογισμό: Τα κράτη έχουν το εγγενές δικαίωμα σε νόμιμη ατομική ή συλλογική άμυνα, σύμφωνα με το άρθρο 51 του καταστατικού Χάρτη των ΗΕ, ειδικά όταν το κράτος στο οποίο εντοπίζεται η απειλή εμφανίζεται ως μη πρόθυμο ή μη ικανό (Unwilling or Unable) να την αντιμετωπίσει. Το συριακό καθεστώς, δεν μπορεί και δεν θα αντιμετωπίσει άνευ βοηθείας το ζήτημα. Για τον λόγο αυτό, και με σκοπό την προστασία του Ιράκ και των ιρακινών πολιτών, αλλά και με στόχο την προστασία και εξασφάλιση των συμφερόντων τόσο των ΗΠΑ όσο και των συμμάχων τους, οι Ηνωμένες Πολιτείες προβαίνουν στη διενέργεια στρατιωτικών ενεργειών στη Συρία.

Αναλυτικότερα, η επιστολή ανέφερε «ISIL and other terrorist groups in Syria are a threat not only to Iraq, but also too many other countries, including the United States and our partners in the region and beyond. States must be able to defend themselves, in accordance with the inherent right of individual and collective self - defence, as reflected in Article 51 of the Charter of the United Nations, when, as is the case here, the government of the State where the threat is located is unwilling or unable to prevent the use of its territory for such attacks. The Syrian regime has shown that it cannot and will not confront these safe havens effectively itself. Accordingly, the United States has initiated necessary and proportionate military actions in Syria in order to eliminate the ongoing ISIL threat to Iraq, including by protecting Iraqi citizens from further attacks and by enabling Iraqi forces to regain control of Iraq's borders. In addition, the United States has initiated military actions in Syria against al -Qaida elements in Syria known as the Khorasan Group to address terrorist threats that they pose to the United States and our partners and allies».

Ξεκάθαρη θέση υπέρ της θεωρίας του unable ή unwilling έλαβαν, εκτός από τις Ηνωμένες

---

[91] Βλ: Ian Brownlie, *'International Law and the Activities of Armed Bands'*, International & Comparative Law Quarterly, Cambridge University Press, (1958): 'which the territorial sovereign is Unable Or Unwilling to suppress, Βλ: Carsten Stahn*, 'Terrorist Acts as "Armed Attack": The Right to Self-Defense, Article 51 (1/2) of the UN Charter, and International Terrorism'*, 27 Fletcher F. World Aff. 35, (2003): becomes evident that the host state is Unable Or Unwilling to act, the injured may, as an ultima ratio measure, take military action to stop the persisting threat.

[149]Βλ: 'Letter dated 23 September 2014 from the Permanent Representative of the US of America to the United Nations addressed to the Secretary-General', UN Doc. S/2014/695: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_695.pdf.

Πολιτείες της Αμερικής, ο Καναδάς[92], και η Αυστραλία[93]. Ενώ, αναφορά στη θεωρία έγινε και από την Ολλανδία[94] αλλά και την Τσεχία[95].

Η Γερμανία, ενώ αναφέρθηκε αρχικά στην έλλειψη αποτελεσματικού ελέγχου της Συρίας στα εδάφη στα οποία βρίσκεται και δρα ο ISIS αργότερα απέφυγε να αναφερθεί στη θεωρία μη πρόθυμου μη ικανού κράτους προκειμένου να δικαιολογήσει την συμμετοχή της στην επέμβαση επί των συριακών εδαφών [96].

Η Τουρκία από την άλλη έχει επικαλεστεί την θεωρία μη πρόθυμου μη ικανού κράτους σε

---

[92] Βλ: *'Letter dated 31 March 2015 from the Chargéd'affaires a.i. of the Permanent Mission of Canada to the United Nations addressed to the President of the Security Council'*, UN Doc. S/2015/221, (2015): http://repository.un.org/handle/11176/310200.

[93] Βλ: *'Letter dated 9 September 2015 from the Permanent Representative of Australia to the United Nations addressed to the President of the Security Council'*, UN Doc. S/2015/693, (2015): http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2015_693.pdf .

[94] Βλ: *Dutch government's answers to questions presented by the Dutch Parliament's Permanent Committee on Foreign Affairs (answer to question 75), July 1, 2015 (unofficial translation): «The existence of a mandate in conformity with international law to act against a non-state entity in the territory of a third country requires that (1) there is an armed attack by that group; (2) the territory of that third State is used to carry out this attack; and (3) the third State is unable or unwilling to put an end to the activities of non-state entities in its territory..» και γράμμα του Ολλανδού Υπουργού Εξωτερικών προς το κοινοβούλιο σύμφωνα με το οποίο « According to the cabinet, it is sufficiently established that there is an international legal basis for the recourse to force against ISIS in Syria. This legal basis consists in the right of collective self-defence, as enshrined in Article 51 UN Charter, in defence of Iraq against armed attacks by ISIS from Syria against Iraq.Contrary to what was the case in September 2014, it is now sufficiently established in fact that there are continuous armed attacks from Syria against Iraq, directed by ISIS headquarters in Raqqah, Syria. In addition, fighters and weapons are continuously sent from Syria to Iraq to be deployed in the armed conflict in Iraq. It is also evident that the Syrian authorities are incapable of stopping these armed attacks. Action against ISIS in Syria is undertaken pursuant to a request from Iraq (collective exercise of the right of self-defence).» σε https://www.documentcloud.org/documents/3124025-NETHERLANDS-SYRIA-ISIL-6-26-2015.html*

[95] Βλ: E. Chanko, A. Deeks, σημ. 167: Official response of the Czech Ministry of Defence to a questionnaire disseminated in the framework of this study by Jessica Dorsey and Christophe Paulussen, (2015): *'if a territorial state is unable to act against a[n] NSA, such a state must be prepared to limit its own sovereignty in order to allow a victim state to redress the situation. If a territorial state would be unwilling [,] the consequences may differ [,] as acts of such [a] state could be interpreted as a certain degree of support to [the] NSA. It is acknowledged that state sovereignty should not serve as a protection of a State if such [a] state is Unable Or Unwilling to exercise its sovereignty within its territory. This confirms settled jurisprudence such as Lotus case… At this point we are not sure whether [the] criterion [of] Unable Or Unwilling represents part of the customary international law requirement of necessity'.*

[96] Βλ: *'The Government of the Syrian Arab Republic does not at this time exercise effective control. States that have been subjected to armed attack by ISIL originating in this part of Syrian territory, are therefore justified under Article 51 of the Charter of the United Nations to take necessary measures of self-defence.' 'Letter dated 10 December 2015 from the Charge´ d'affaires a.i. of the Permanent Mission of Germany to the United Nations addressed to the President of the Security Council',* UN Doc. S/2015/946, (2015) https://www.documentcloud.org/documents/3125735-Germany-Syria-Isil-12-10-2015.html και *Application of the German Federal Government to the Bundestag',* (December 1 2015):' Beginning in September 2014, several states, which are allies to or otherwise partnered with Germany (USA, Australia, UK, France), have – upon Iraq's request and in exercise of the right to collective self-defense within the meaning of Art. 51 of the UN Charter – opted to give military assistance to Iraq in order to exercise the latter's right to self-defence in response to military attacks that ISIL launched from Syrian territory onto Iraqi territory. In connection with this, military actions on Syrian territory are carried out because the Syrian government is not able and/or unwilling to stop the ISIL attacks that are being launched from their territory. https://www.documentcloud.org/documents/3125740-Germany-Syria-Isil-12-1-2015.html

εντελώς όμως διαφορετικό πλαίσιο και ειδικότερα σε σχέση με τις ενέργειες κατά του PKK[97]. Το ίδιο και το Ισραήλ το οποίο έχει αναφερθεί στη θεωρία κατά την προσπάθεια δικαιολόγησης των επιθέσεων του εναντίον του Λιβάνου και της ΟΑΠ (Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης)[98].

Ενδιαφέρουσα κρίνεται η στάση της Αυστραλίας. Είναι χαρακτηριστικό πως τον Σεπτέμβριο του 2014 ο Πρωθυπουργός της χώρας Τόνι Άμποτ αμφισβήτησε τη νομιμότητα των επιχειρήσεων στο συριακό έδαφος. Ένα χρόνο αργότερα, όμως, το 2015 αναφέρθηκε, σε ηθική ομοιότητα μεταξύ των περιπτώσεων της Συρίας και του Ιράκ η οποία καθιστούσε απαραίτητη τη συμμετοχή της χώρας στις επιχειρήσεις επέμβασης κατά του ISIS. Ενώ, η θεωρία unwilling, unable εμφανίστηκε για πρώτη φορά στις επιστολές της χώρας προς το Συμβούλιο Ασφαλείας[99] μετά το Σεπτέμβριο του 2015. Και στην περίπτωση του Καναδά παρατηρείται, όμως, αντίστοιχη μεταστροφή. Ενώ, τον Οκτώβριο του 2014 ο Καναδός Υπουργός Εξωτερικών δήλωσε πως δεν υφίσταται νομικό θεμέλιο για τις επεμβάσεις στη Συρία[100] μετά από λίγους μήνες υιοθέτησε την αμερικανική άποψη επί του ζητήματος[101].

Το Ηνωμένο Βασίλειο μέχρι και τον Σεπτέμβριο του 2014[102] θεωρούσε την ιρακινή αίτηση για συνδρομή ως νομιμοποιητική βάση της συμμετοχής του στις επιθέσεις. Τον Νοέμβριο του 2014 όμως, σε επιστολή του προς το Συμβούλιο Ασφαλείας έκανε ρητή αναφορά στο δικαίωμα συλλογικής άμυνας[103]. Ενώ, τον Σεπτέμβριο του 2015 σε νέα επιστολή επικαλέστηκε το

---

[97] Βλ: *'Letter dated 24 July 2015 from the Chargé d'affaires a.i. of the Permanent Mission of Turkey to the United Nations addressed to the President of the Security Council'*, UN Doc. S/2015/563, (2015): http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2015_563.pdf.

[98] Βλ: E. Chanko, A. Deeks, σημ. 167: Former Israeli Ambassador to the UN Haim Herzog's address to the Security Council: (March 17 1978) (paras. 53-54): '*are either Unable Or Unwilling to control and restrain them'.*

[99] Βλ: '*Letter dated 9 September 2015 from the Permanent Representative of Australia to the United Nations addressed to the President of the Security Council'*, UN Doc. S/2015/693, (2015)

[100] Βλ: *Hon. John Baird:* Government orders – Military Contribution against ISIL, House of Commons Debates, 41st Legislature, *Second session, I2, 3, Parliament of Canada, 6 October 2014: http://www.ourcommons.ca/DocumentViewer/en/41-2/house/sitting-123/hansard 'The democratically elected government of Iraq has asked the world for assistance and has asked Canada to participate. This initiative has obviously been before the United Nations Security Council, where the Prime Minister showed great leadership by speaking, as I did at a previous Security Council meeting, in the last two weeks. It obviously has the blessing of both the UN Security Council and the government of Iraq. We do not have any legal authorization in Syria. As despicable as the political leadership is in Syria, and with respect to the motion before Parliament, we obviously do not have any legal basis at this stage for that effort'.*

[101] Βλ: E. Chanko, A. Deeks, σημ. 167: https://www.documentcloud.org/documents/3125806-CANADA-SYRIA-Isil-3-31-2015.html, , https://www.lawfareblog.com/who-board-unwilling-or-unable#Canada.

[102] 179Βλ: '*Summary of the government legal position on military action in Iraq against ISIL'*, (2014): https://www.gov.uk/government/publications/military-action-in-iraq-against-isil-government-legal-position/summary-of-the-government-legal-position-on-military-action-in-iraq-against-isil.

[103] Βλ: '*Identical Letters dated 25 November 2014 from the Permanent Representative of the United Kingdom of Great Britain And Northern Ireland to the United Nations addressed to the Secretary-General and the President of the Security Council*', UN Doc. S/2014/851, (2014): http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-

ατομικό δικαίωμα άμυνας του[104]. Το Νοέμβριο του 2015 ο Πρωθυπουργός του Ηνωμένου Βασιλείου David Cameron σε δήλωση του ενώπιον του Βρετανικού Κοινοβουλίου ανέφερε χαρακτηριστικά ότι «[T]he main basis of the Global Coalition's actions against ISIL in Syria is the collective self-defence of Iraq. Iraq has a legitimate government, one that we support and help. There is a solid basis of evidence on which to conclude, firstly, that there is a direct link between the presence and activities of ISIL in Syria, and their ongoing attack in Iraq..... and, secondly, that the Assad regime is unwilling and/or unable to take action necessary to prevent ISIL's continuing attack on Iraq – or indeed attacks on us.»[105].

iii. Κράτη που δεν υιοθέτησαν άμεσα τη θεωρία

Η έλλειψη opinio juris των κρατών μελών της Διεθνούς Κοινότητας για την αποδοχή της θεωρίας του μη πρόθυμου μη ικανού κράτους καταδεικνύεται και από το γεγονός ότι μια σημαντική μερίδα κρατών αιτιολόγησαν τη συμμετοχή τους στο Συριακό πόλεμο χωρίς να κάνουν άμεση αναφορά στη θεωρία, αλλά με βάση το άρθρο 51 του καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

Ένα από αυτά τα κράτη είναι η Γαλλία, η οποία απέφυγε επί πολλούς μήνες να επέμβει στη Συρία. Μετά τις επιθέσεις της 13ης Νοεμβρίου στο Παρίσι όμως άλλαξε στάση και επικαλέστηκε το αμυντικό της δικαίωμα. Δεν χρησιμοποίησε όμως καμία ορισμένη αιτιολογία, ενώ, βάσισε τις δηλώσεις της στο άρθρο 51 του Χάρτη των ΗΕ[106]. Σε αυτό το σημείο αξίζει ωστόσο να αναφερθεί ότι στη δεκαετία του 1950, η Γαλλία επικαλέστηκε τη θεωρία σε δράση της στην Τυνησία κατά των τυνησίων ανταρτών και ανέφερε χαρακτηριστικά ότι: «the Tunisian

---

CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_851.pdf

[104] Βλ: *'Letter dated 7 September 2015 from the Permanent Representative of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the United Nations addressed to the President of the Security Council'*, UN Doc. S/2015/688, (2015): http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2015_688.pdf.

[105] https://www.telegraph.co.uk/news/politics/david-cameron/12018841/David-Camerons-full-statement-calling-for-UK-involvement-in-Syria-air-strikes.html

[106] Βλ*: 'Identical letters dated 8 September 2015 from the Permanent Representative of France to the United Nations addressed to the Secretary-General and the President of the Security Council'*, UN Doc. S/2015/745, (2015):http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2015_745.pdf

Βλ:'Declaration du gouvernement sur l'engagement des forces aeriennes - Intervention de Laurent Fabius au Senat', (2015): http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/anciens-ministres/laurent-fabius-2012-2016/interventions-a-l-assemblee-nationale-et-au-senat/ http://basedoc.diplomatie.gouv.fr/vues/Kiosque/FranceDiplomatie/kiosque.php?fichier=bafr2015-01-14.html#Chapitre5

Government has not shown itself capable of maintaining order on the Franco-Tunisian frontier, or disposed to do so»[107].

Αναφορά αξίζει να γίνει και στην περίπτωση της Νοτίου Αφρικής η οποία αξιοποίησε τη θεωρία εμμέσως για να νομιμοποιήσει τις επεμβάσεις της σε Μοζαμβίκη, Ζάμπια, Αγκόλα, και Μποτσουάνα[108]. Το Βέλγιο για τις επιδρομές του στη Συρία επικαλέστηκε το δικαίωμα άμυνας χωρίς αναφορά στη θεωρία άμεσα. Έγινε μόνο έμμεση αναφορά μέσω της διατύπωσης: '*the Government of the Syrian Arab Republic does not, at this time, exercise effective control'*. Ενώ, το Ιράν το 2001 στην πολεμική του αντιπαράθεση με το Ιράκ είχε κάνει επίκληση του άρθρου 51 του Χάρτη ΗΕ.

Θα πρέπει επίσης να γίνει αναφορά σε σημαντικό αριθμό κρατών για τα οποία δεν είναι ευχερής η αποκρυστάλλωση της θέσης τους επί του ζητήματος. Τέτοιο παράδειγμα αποτελούν η Δανία και η Νορβηγία που με πανομοιότυπη διατύπωση αναφέρθηκαν στην ενεργοποίηση του δικαιώματος άμυνας του άρθρου 51 τονίζοντας ωστόσο ότι τα αμυντικά-επιθετικά μέτρα δεν στρέφονταν κατά του κράτους της Συρίας. Αντίστοιχες δηλώσεις έκανε και η Πορτογαλία.

Από την άλλη οι λεγόμενες χώρες του Κόλπου (Αίγυπτος, Ιράκ, Ιορδανία, Λίβανος), δήλωσαν ότι στηρίζουν τις χώρες που υποφέρουν από τη δράση του ISIS, χωρίς να κάνουν αναφορά στη θεωρία μη πρόθυμου μη ικανού κράτους.

iv. Κράτη που αντιτάχθηκαν στην εφαρμογή της θεωρίας

Υπήρξαν, βεβαίως και περιπτώσεις κρατών που αντιτάχθηκαν ρητά στην εφαρμογή της θεωρίας unwilling unable. Τα περισσότερα από αυτά χρησιμοποίησαν ως βασικό επιχείρηση την παραβίαση της εδαφικής ακεραιότητας της Συρίας. Αναλυτικότερα, η Βενεζουέλα, τόνισε την δέσμευσή της απέναντι στην κυριαρχία, την εδαφική ακεραιότητα και τη πολιτική ανεξαρτησία της Συρίας επί τη βάσει του Διεθνούς Δικαίου και του Καταστατικού χάρτη των Ηνωμένων Εθνών: 'Reiterated its commitment to the sovereignty, territorial integrity and political independence of the Syrian Arab Republic, in line with international law, including

---

[107] Βλ σε https://www.documentcloud.org/documents/3124027-FRANCE-TUNISIA-Algerian-Rebels-2-14-1958.html

[108] Βλ. Statement *by the South African representative to the Security Council,* June 14, 1985 (*UN yearbook 1985*, p.189):https://www.unmultimedia.org/searchers/yearbook/page.jsp?volume=1985&page=202&searchType=advanced.

the Charter of the United Nations'[109]. Το Εκουαδόρ, αναφέρθηκε σε έλλειψη νομιμότητας της επέμβαση, ενώ, η Κούβα στάθηκε αντίθετη σε οποιαδήποτε καταπάτηση της ανεξαρτησίας της Συρίας. Επίσης, η Κίνα, το Τσάντ και η Βραζιλία αναφέρθηκαν στην ανάγκη αντιμετώπισης του ζητήματος με σεβασμό όμως στην εδαφική ακεραιότητα της Συρίας. [110]

Παρατηρούμε καταληκτικά ότι τα κράτη της Διεθνούς Κοινότητας δεν έχουν αποδεχτεί και υιοθετήσει τη θεωρία στην περίπτωση της Συρίας. Καθίσταται επομένως σαφές από τις δηλώσεις των κρατών ότι δεν υπάρχει σαφής και ενιαία opinio juris που να οδηγεί στην δημιουργία εθίμου.

[109] https://www.documentcloud.org/documents/3125940-VENEZUELA-SYRIA-ISIL-8-17-2015.html

[110] Βλ. αναλυτικά για τα κράτη σε E. Chanko, A. Deeks, Which States Support the 'Unwilling and Unable' Test? σε https://www.lawfareblog.com/which-states-support-unwilling-and-unable-test

Δ. Αντί επιλόγου

Η θεωρία unwilling unable επιχειρεί να δώσει λύσεις νομιμοποιώντας τις μονομερείς στρατιωτικές ενέργειες σε έδαφος ξένου κράτους. Το γεγονός αυτό όπως είναι φυσικό εγείρει σοβαρά ζητήματα. Ένα από τα πιο σημαντικά ζητήματα στα οποία δεν έχουν δοθεί πειστικές απαντήσεις είναι το ζήτημα της παραβίασης της εθνικής κυριαρχίας του host state. Έπειτα, όπως φαίνεται και από την στάση των κρατών η παγκόσμια κοινότητα δεν είναι, τουλάχιστον όχι ακόμη, έτοιμη να αποδεχτεί την θεωρία αυτή. Πολλά κράτη είναι διστακτικά λόγω του νεφελώδους τοπίου γύρω από τις προϋποθέσεις και τους όρους εφαρμογής του δόγματος. Φοβούνται ότι πίσω από το πέπλο του δόγματος ενδεχομένως να κρύβονται περιπτώσεις καταστρατήγησης θεμελιωδών αρχών του διεθνούς δικαίου.

Είναι φανερή λοιπόν η ανάγκη κωδικοποίησης της θεωρίας του unable ή unwilling η οποία θα την βοηθήσει να εξελιχθεί περαιτέρω και ενδεχομένως να αποτελέσει ένα αποτελεσματικό εργαλείο για τη νομική και πολιτική επιστήμη στο μέλλον καθώς η περιορισμένη χρήση και αποδοχή της θεωρίας οφείλεται εν μέρει και στην έλλειψη σαφούς νομικού πλαισίου, που να καθορίζει το πεδίο και τον τρόπο εφαρμογής της.

Ε. Βιβλιογραφία

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Κ. Αντωνόπουλος, «Η ισραηλινή επιχείρηση στο νότιο Λίβανο (Ιούλιος-Αύγουστος 2006) και το δικαίωμα άμυνας για την αντιμετώπιση της δράσης ένοπλων ομάδων» στο Κ. Κούφα (Τιμητικός Τόμος) *Νόμος. Επιστημονική επετηρίδα του Τμήματος Νομικής της Σχολής Νομικών και Οικονομικών Επιστημών. Αφιέρωμα στην καθηγήτρια Καλλιόπη Κ. Κούφα* (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2010).
- Κ. Αντωνόπουλος, Κ. Μαγκλιβέρας (Επιμ. Έκδ.), *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας,* (3η αναθεωρημένη έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017
- Κ. Αντωνόπουλος, «Το φαινόμενο ISIS (Οργάνωση του Ισλαμικού Κράτους): νέα πρόκληση για τα Ηνωμένα Έθνη»
- Κ.Αντωνόπουλος, Ζητήματα του δικαίου χρήσης βίας στην Ουκρανία, Κείμενα Εργασίας Ιδρύματος Κούφα, 1/2014
- Χαράλαμπος Δημόπουλος, 'Παγκοσμιοποίηση και Τρομοκρατία', Νομική Βιβλιοθήκη, 2006
- Χ. Δίπλα (Επιμ. Έκδ.), *Τα Ηνωμένα Έθνη και οι νέες προκλήσεις στο διεθνές στερέωμα - Διεθνής Ειρήνη και Ασφάλεια, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Βιώσιμη Ανάπτυξη,* (Εκδόσεις Σάκκουλα, 2018).
- Δ. Λιακόπουλος, *Το δίκαιο στην ανθρωπιστική επέμβαση,* (Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2001).
- Ι. Καρεκλάς, *Θεωρία του Δικαίου Πολέμου*, (Εκδόσεις Σάκκουλα, 2018).
- Π.Νάσκου-Περράκη/Κ.Αντωνόπουλος/Μ.Σαρηγιαννίδης, Διεθνείς Οργανισμοί, 2η εκδ. 2019, εκδ. Σάκκουλας.
- Μαρία-Ντανιέλλα Μαρούδα, Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, εκδόσεις Σιδέρης, 2005.
- Ε. Ρούκουνας, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, (Νομική Βιβλιοθήκη, 2015).
- Κ. Χατζηκωνσταντίνου, Χ. Αποστολίδης, Μ. Σαρηγιαννίδης (Επιμ. Έκδ.), Β. Περγαντής (Συν.), *Θεμελιώδεις Έννοιες στο Διεθνές Δημόσιο Δίκαιο,* (Β' Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2014).
- Cassese, *Διεθνές Δίκαιο*, Φ. Παζαρτζή (Επιμ. Έκδ.), Γ. Σαριδάκης (Μετάφρ.), (Εκδόσεις Gutenberg, 2012).
- R. Jackson, G. Sorensen, *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων*, Π. Τσάκωνας (Επιμ. Έκδ.), Χ. Κωνσταντινίδης (Μετάφρ.), (Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 2006).
- M. Wight, *Διεθνής Θεωρία,* Π. Ήφαιστος (Επιμ. Έκδ.), Η. Στροίκου (Μετά-φρ.), (Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2005).

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Antonopoulos, C. (2008). FORCE BY ARMED GROUPS AS ARMED ATTACK AND THE BROADENING OF SELF-DEFENCE. Netherlands International Law Review, 55(2), 159-180
- Antonopoulos C.,The Unilateral Use of Force by States in International Law, Sakkoulas Athens-Komotini 1997
- Arimatsu, Louise, Schmitt, Michael, Attacking 'Islamic State' and the Khorasan Group: Surveying the International Law Landscape, Columbia Journal Transnational Law Volume 53, Number 1 (2014)
- Daniel Bethlehem,Self-Defense Against an Imminent or Actual Armed Attack by Nonstate Actors, 106 AJIL 769,773 (2012)
- Ian Brownlie, *'International Law and the Activities of Armed Bands'*, International & Comparative Law Quarterly, Cambridge University Press, (1958)
- Cassese, Antonio. "Terrorism is also disrupting some crucial legal categories of international law." European Journal of International Law 12.5 (2001)
- Elena Chachko & Ashley Deeks, Which States Support the "Unwilling and Unable" Test?, Lawfare, https://www.lawfareblog.com/which-states-support-unwilling-and-unable-test
- Chelsea Elizabeth Bellew, Secession in International Law: Could ISIS Become a Legally Recognized State?, 42 Ohio N.U. L. Rev. 239, 265 (2015)
- Clapham, "Non-State Actors" in V. Chetail (Ed.) *Post-Conflict peacebuilding: A Lexicon,* (Oxford University Press, 2009)
- Cora Currier και άλλοι ., What the Snowden Files Say About the Osama Bin Laden Raid, THE INTERCEPT, https://theintercept.com/2015/05/18/snowden-osama-bin-laden-raid/
- Olivier Corten, The "Unwilling or Unable" Test: Has It Been, and Could It Be, Accepted?, 29 Leiden J. Int'l L. 777– 99 (2016).
- Cook, D. Ismaili Assassins as Early Terrorists?. In The Oxford Handbook of the History of Terrorism.
- B. Cuddy, Wider War: American Force in Vietnam, International Law, and the Transformation of Armed Conflict, 1961-1977, The Department of State Bulletin, Volume LXII, Number 1612, 18 May 1970

- Dannenbaum, T. (2019). Destroying the Caroline: The Frontier Raid that Reshaped the Right to War. By Craig Forcese. Toronto, Canada: Irwin Law Inc., 2018. Pp. xxi, 369. Index. American Journal of International Law, 113(4), 862-871. doi:10.1017/ajil.2019.51.

- De Hoogh Andre, *Restrictivist Reasoning on the Ratione Personae Dimension of Armed Attacks in the Post 9/11 World, Leiden Journal of International Law*, 2016.

- Deeks, Ashley, 'Unwilling or Unable': Toward an Normative Framework for Extra-Territorial Self-Defense (August 19, 2011). Virginia Journal of International Law, Vol. 52, No. 3, p. 483, 2012.

- Dinstein, Y. (2001). War, Aggression and Self-Defence (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781139164726

- H. Duffy, *The War on Terror' and the Framework of International Law* (Cam-bridge, Cambridge University Press, 2015).
- Christine Gray; International Law and Use of Force, Oxford University Press, 2004
- Seymour M. Hersh, The Killing of Osama Bin Laden, LONDON REV.OF BOOKS(21 Μαΐου 2015), https://www.lrb.co.uk/v37/n10/seymour-m-hersh/the-killing-of-osama-bin-laden
- Husain Haqqani, What Pakistan Knew About the Bin Laden Raid, FOREIGN POLICY(31 Μαΐου 2015), https://foreignpolicy.com/2015/05/13/what-pakistan-knew-about-the-bin-laden-raid-seymour-hersh/,
- Jennings, R. Y. "The Caroline and McLeod Cases." The American Journal of International Law, vol. 32, no. 1, 1938, pp. 82–99
- Kenny K.C.: Self-Defence,United Nations Law, Policies and Practice, II, R. Wolfrum ed.,2006
- H. Krieger, "Conclusion: Where States Fail, Non-State Actors Rise?", in *Induc-ing Compliance with International Humanitarian Law in Areas of Limited Statehood* (Cambridge University Press, 2015).

- Vladyslav Lanovoy, "The use of force by non-state actors and the limits of attribution of conduct" (2017) E.J.I.L. 28(2), 563-585.

- N. Lubell, *Extraterritorial Use of Force Against Non-State Actors*, (Oxford University Press, Oxford, 2010).

- O'Connell, Mary Ellen, *Dangerous Departures*, 107 AJIL 380, 380, 383–84 (2013)
- Perešin, A. (2018). Why Women from the West are Joining ISIS. International Annals of Criminology, 56(1-2), 32-42. doi:10.1017/cri.2018.1
- David. C. Rapoport, 'Fear and Trembling: Terrorism in Three Religious traditions',

American Political Science Review, vol. 78, no3, 1984, «The Holly Terror»

- Steven R. Ratner, Complicity and Compromise in the Law of Nations, 10 Crim. L. & Phil. 559, 565 (2016)
- Tom Ruys & Sten Verhoeven, Attacks by Private Actors and the Right of Self-Defence, 10 J. Conflict & Security L. 289, 306 (2005).
- Simon, "Failure to Protect: Syria and the UN Security Council", (Global Center for the Responsibility to Protect, Occasional Paper Series, No. 5, 2015)
- Oscar Schahter: The Right of States to Use Armed Force, Michigan Law Review (1984)
- Michael N. Schmitt. Necessity and Proportionality in International Peace and Security Law (LIEBER STUDIES SERIES)
- Nico Schrijver & Larissa van den Herik,Leiden Policy Recommendations on Counter-terrorism and International Law,57NETH.INT'LL. REV. 531 (2010)
- Carsten Stahn, *'Terrorist Acts as "Armed Attack": The Right to Self-Defense, Article 51 (1/2) of the UN Charter, and International Terrorism'*
- K. Tibori-Szabó, "The "Unwilling and Unable" Test and the Law of Self-Defence", *in* Christophe Paulussen, Tamara Takacs, Vesna Lazić, Ben Van Rompuy (Ed.) *Fundamental Rights in International and European Law Public and Private Law Perspectives* (The Hague: Asser Press, 2016).
- Tsagourias, "Self-Defense against Non-State Actors: The interaction between Self-Defense as a Primary Rule and Self-Defense as a Secondary Rule", (Leiden Journal of International Law Vol. 29, 2016)
- G.Ulas, Female Radicalisation: Why do Women join ISIS? σε https://blogs.lse.ac.uk/mec/2019/08/15/female-radicalisation-why-do-women-join-isis/
- Geir Ulfstein, "Terrorism and the Use of Force", published in Security Dialogue, Vol. 34 No 2 June 2003, p.p.153-168
- T. Ruis, S. Verhoeven, "Attacks by private actors and the right of self-defense", (Journal of Conflict and Security Law Vo.10, 2005) 307
- Williams, Gareth D., Piercing the Shield of Sovereignty: An Assessment of the Legal Status of the"Unwilling or Unable" Test, University of New South Wales Law Journal 36.2 (2013)
- Hannah Woolaver, State Failure, Sovereign Equality and Non-Intervention: Assessing Claimed Rights to Intervene in Failed States, 32 Wis. Int'l L.J. 595, 600 (2014).
- John Yoo, Fixing Failed States, 99 Cal. L. Rev. 95, 104 (2011).

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2017 https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2017

https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_terrorist_incidents_linked_to_ISIL

https://legal.un.org/repertory/art2.shtml

https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-02/rights-duties-states.xml

https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-02/rights-duties-states.xml.

https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:eebc0bbc-f137-4565-952d-3e1ce81ee890.0002.04/DOC_2&format=PDF

Cora Currier και άλλοι ., What the Snowden Files Say About the Osama Bin Laden Raid, THE INTERCEPT (18 Μαΐου 2015), https://theintercept.com/2015/05/18/snowden-osama-bin-laden-raid/

Letters between U.S. Secretary of State Daniel Webster and U.K. Foreign Secretary Lord Ashburton (July 27, 1842, July 28, 1842, Aug. 6, 1842), reprinted in British American Diplomacy: The Caroline Case, The Avalon Project (last visited Oct. 3, 2019), https:// avalon.law.yale.edu/ 19th_century/ br-1842d.asp.

Chatham House, the Royal Institute of International Affairs: https://www.chathamhouse.org

Syria's President Speaks: A Conversation With Bashar al-Assad',Foreign Affairs, March-April 2015, σε www.foreignaffairs.com/interviews/2015-01-25/syrias-president-speaks

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

1) *Military and Paramilitary activities in and Against Nicaragua'*, ICJ, 1986.
2) *Oil Platforms* (Islamic Republic of Iran v United States of America)', ICJ, 2003.
5) *Wall Advisory Opinion', Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, ICJ, 2004.
6) *Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo* (Democratic Republic of the Congo v Uganda)', [DRC v Uganda], ICJ, 2005.

ΚΕΙΜΕΝΑ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

1) United Nations, *Charter of the United Nations*: http://legal.un.org/repertory/art51.shtml.

2) United Nations, *Vienna Convention of the Law of the Treaties 1969*: https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201155/volume-1155-i-18232-english.pdf.
3) International Conference Of American States, *Montevideo Convention on the Rights and Duties of States:* http://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-02/rights-duties-states.xml.
4) Institute of Economics and Peace, *Global Terrorism Index 2016:* http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2016/11/Global-Terrorism-Index-2016.2.pdf.
5) United Nations, *Friendly Relations Declaration*, 1970: http://www.un-documents.net/a25r2625.htm.